

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์ ม.๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ศ.สุชาติ เถาทอง
นายสังคม ทองมี
นายอรรถศักดิ์ อารังเลิศฤทธิ์
นายรอง ทองดาตาส

ผู้ตรวจ

รศ.ดร.จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง
ผศ.ดร.วัชรินทร์ จิตอดิศักดิ์
ผศ.ดร.ชัยยศ วนิชวัฒนาวุฒิ

บรรณาธิการ

ศ.ดร.สมพร จูรี

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๒๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-606-045-4

รหัสสินค้า ๒๑๑๕๐๐๗

A+ อักษร

www.aksorn.com

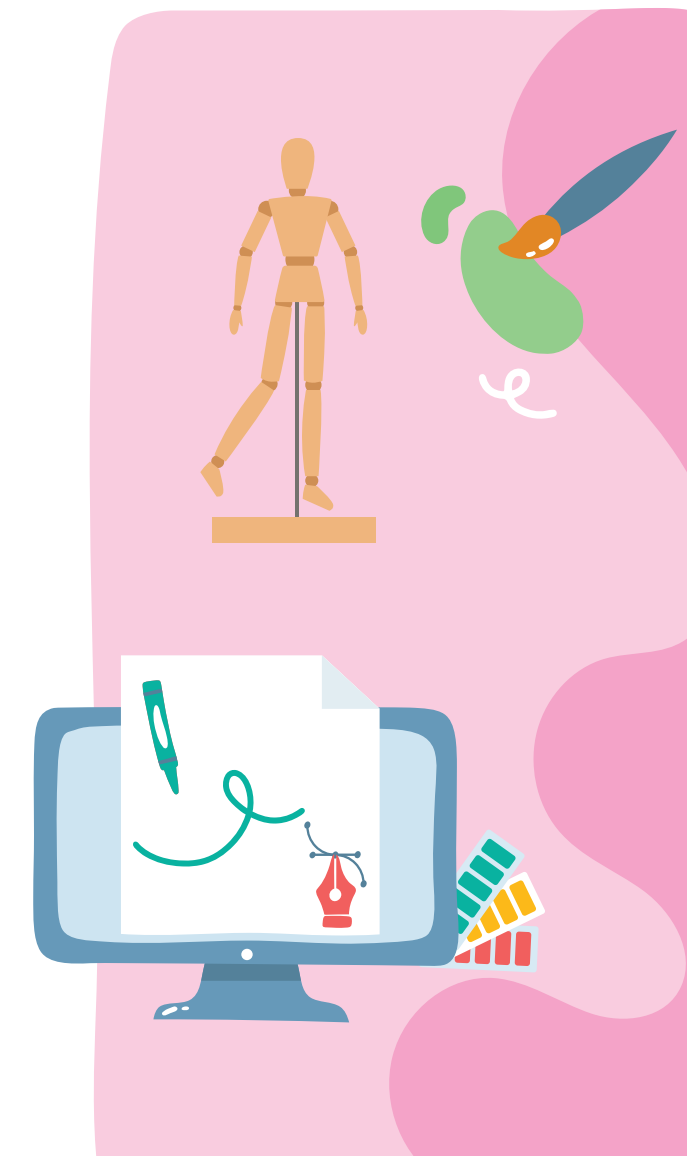
จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด

142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 0 2622 2999 (อัตราเบ็ด 20 คู่สาย)

แฟกซ์: บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

คำนำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ รู้จักชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งย่อมจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียน เพราะกิจกรรมทางศิลปะจะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง

การจัดทำหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เพื่อให้สะดวกแก่การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติวิชา จึงจัดทำหนังสือเรียนแยกเป็น ๒ เล่ม คือ หนังสือเรียนสาระทัศนศิลป์ ๑ เล่ม และหนังสือเรียนสาระดนตรีรวมกับสาระนาฏศิลป์ ๑ เล่ม ซึ่งทางครูผู้สอนและสถานศึกษาพึงใช้ควบคู่กัน เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีของผู้เรียน

สำหรับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ม.๑ เล่มนี้ เนื้อหาสาระได้เรียบเรียงตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อเสนอองค์ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นแก่ผู้เรียน ซึ่งในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีการระบุ **ตัวชี้วัดระหว่างทาง** และ **ตัวชี้วัดปลายทาง** ที่สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

นอกจากนี้ ยังนำเสนอเรื่องน่ารู้ต่าง ๆ อยู่ในกรอบ Art Corner และเกร็ดศิลป์ ตลอดจนเสนอแนะกิจกรรมศิลป์ปฏิบัติและกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่การบรรลุตัวชี้วัดและบรรลุสมรรถนะสำคัญทั้ง ๕ ด้าน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากธรรมชาติของสาระทัศนศิลป์เน้นทักษะปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาสาระนี้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี จำเป็นที่ผู้เรียนพึงลงมือปฏิบัติจริง เพื่อจะได้มีทักษะฝีมือและความชำนาญ รวมทั้งต้องรู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากภูมิปัญญาและศิลปินที่มีกระจายอยู่ในแต่ละท้องถิ่นด้วย ก็จะช่วยให้ได้รับประสบการณ์มากขึ้น

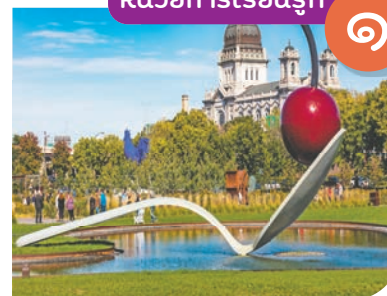
คณะผู้เรียบเรียงคาดหวังว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะของสถานศึกษาทุกแห่ง ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้มีทักษะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้

คณะผู้เรียบเรียง

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

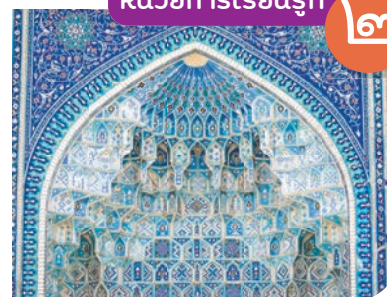

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทัศนศิลป์

๑-๑๔

- ความหมายของศิลปะและทัศนศิลป์ ๒
- ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับมนุษย์ ๓
- ประเภทของงานทัศนศิลป์ ๔
- สิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์ ๗
- ทัศนศิลป์กับสุนทรียภาพ ๙
- คุณค่าของทัศนศิลป์ ๑๒
- วัตถุประสงค์ในการศึกษาสาระทัศนศิลป์ ๑๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

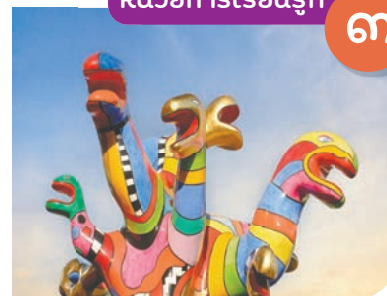

ทัศนธาตุ

๑๕-๓๐

- ความหมายและความสำคัญของทัศนธาตุ ๑๖
- องค์ประกอบของทัศนธาตุ ๑๖
- ทัศนธาตุกับการจัดองค์ประกอบศิลป์ ๒๓
- ทัศนธาตุในสิ่งแวดล้อม ๒๖
- ความแตกต่างและความคล้ายคลึงของทัศนธาตุในงานทัศนศิลป์และสิ่งแวดล้อม ๒๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

การออกแบบงานทัศนศิลป์

๓๑-๓๘

- ความหมายและความสำคัญของการออกแบบ ๓๒
- หลักสำคัญในการออกแบบงานทัศนศิลป์ ๓๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี

๓๙-๕๒

- ความเป็นมาและแนวทางปฏิบัติ ๔๐
- เครื่องมือและอุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี ๔๑
- แนวทางพื้นฐานในการวาดภาพระบายสี ๔๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

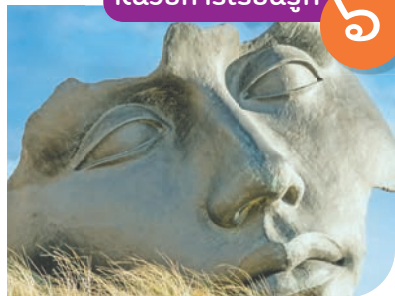

หลักการวาดภาพแสดงทัศนียภาพ

๕๓-๖๔

- ความลึกของตาแบบ ๓ มิติ ๕๔
- หลักการวาดภาพแสดงทัศนียภาพ ๕๖
- วิธีวาดภาพแสดงทัศนียภาพ ๕๘
- การวาดภาพทิวทัศน์และภาพคนที่แสดงทัศนียภาพ ๖๐
- การกำหนดเงาของวัตถุ ๖๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖

งานปั้นและงานหล่อผสม

๖๕-๗๔

- ลักษณะของผลงานปั้นและงานหล่อผสม
- หลักการจัดทำผลงานปั้นและงานหล่อผสม
- การแสดงผลงานปั้นหรืองานหล่อผสมเป็นเรื่องราว ๓ มิติ

๖๖
๖๗
๗๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗

การออกแบบรูปภาพ สัญลักษณ์ และงานกราฟิก

๗๕-๗๖

- การออกแบบรูปภาพ
- การออกแบบสัญลักษณ์
- การออกแบบงานกราฟิก

๘๐
๘๕
๘๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘

หลักการประเมินงานทัศนศิลป์

๗๗-๑๐๔

- ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลงานทัศนศิลป์
- จุดประสงค์ของการประเมินงานทัศนศิลป์
- หลักการประเมินผลงานทัศนศิลป์
- ตัวอย่างการประเมินงานทัศนศิลป์
- ประโยชน์ของการประเมินงานทัศนศิลป์

๗๘
๑๐๐
๑๐๑
๑๐๒
๑๐๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๙

ทัศนศิลป์ของไทย

๑๐๕-๑๒๒

- ลักษณะรูปแบบงานทัศนศิลป์ของชาติและของท้องถิ่น
- งานทัศนศิลป์ในแต่ละภูมิภาค
- เปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ภาคต่างๆ ของไทย

๑๐๖
๑๑๐
๑๑๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๐

ทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

๑๒๓-๑๓๗

- ผลงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทย
- ผลงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมสากล
- เปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทยและสากล

๑๒๔
๑๒๗
๑๓๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

๑

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทัศนศิลป์

การดำรงชีวิตของมนุษย์นอกเหนือจากการมีปัจจัยสี่ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของชีวิตแล้ว ศิลปะก็เป็นส่วนประกอบหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตเช่นกัน ในส่วนของผลงานทัศนศิลป์นอกจากจะให้ความงามผ่านการมองเห็นแล้ว ยังนับว่ามีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจ อารมณ์ และสติปัญญาของมนุษย์ให้สมบูรณ์ได้ด้วย ผลงานทัศนศิลป์มีหลากหลายประเภทและวิธีการสร้างสรรค์ ดังนั้น การศึกษาความรู้พื้นฐานด้านทัศนศิลป์จึงจำเป็นเพื่อนำความรู้ไปใช้ต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ต่อไป

๑. ความหมายของศิลปะและทัศนศิลป์

ศิลปะ หมายถึง ผลแห่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกมาในรูปลักษณะต่าง ๆ ให้ปรากฏ ซึ่งสุนทรีย์ภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ตามประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของบุคคลแต่ละคน นอกจากนี้ ยังมีนักปราชญ์ นักการศึกษา ท่านผู้รู้ได้ให้คำนิยามความหมายของศิลปะแตกต่างกันออกไป ได้แก่

การเลียนแบบ
ความงาม
ในธรรมชาติ

การแสดง
ความปรารถนา
ในใจของศิลปิน

การเลียนแบบบุคลิก
ของมนุษย์

การออกแบบ
สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ

ตัวกลางการสื่อสาร
ของมนุษย์รูปแบบหนึ่ง

จากความหมายและคำนิยามทางศิลปะที่ได้นำมากล่าวอ้างไว้ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผลงานที่เรียกกันว่าเป็น “ศิลปะ” จะมีทัศนะที่แตกต่างกันออกไป หากที่จะหาข้อสรุปที่แน่นอน หรือกำหนดลักษณะของงานศิลปะได้ โดยในแต่ละยุคสมัย ท่านผู้รู้ได้กำหนดความหมายของศิลปะไปตามบริบทของตนเอง ซึ่งย่อมจะมีความแตกต่างหรือเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม สิ่งแวดล้อม และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันว่าผลงานที่ถือว่าเป็นงานศิลปะจะต้องเป็นงานที่มีการสร้างสรรค์ ไม่ใช่เกิดขึ้นมาเอง กล่าวคือ “จะต้องมีมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์” ผลงานนั้น ๆ

ส่วนคำว่า “ทัศนศิลป์” (Visual Arts) เป็นศัพท์ที่ได้รับการบัญญัติขึ้นเพื่อจำแนกความแตกต่าง หรือแยกลักษณะการรับรู้ของมนุษย์ทางด้านศิลปะให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพราะแต่เดิมนั้นผลงานทางด้านทัศนศิลป์จะถูกผนวกรวมและถือเป็นส่วนหนึ่งของงาน “วิจิตรศิลป์” ทำให้เกิดความเข้าใจว่า งานทัศนศิลป์จะต้องเป็นผลงานที่มีความละเอียด ประณีตบรรจง และมีความงดงามเท่านั้น

จิตรกรรมไทย เป็นผลงานการสร้างสรรค์ของช่างเขียนไทย นับเป็นผลงานศิลปะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นไม่ซ้ำแบบใคร

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับมนุษย์

การสร้างสรรคทางศิลปะ เป็นกิจกรรมพัฒนาสติปัญญาและอารมณ์ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้เฉพาะในสังคมมนุษย์เท่านั้น ถึงแม้ว่าในหมู่สัตว์บางชนิดก็อาจจะมีกิจกรรมในลักษณะทำนองเดียวกับที่มนุษย์กระทำขึ้น แต่เราก็ไม่อาจนับว่าเป็นงานศิลปะได้ เนื่องจากกิจกรรมเหล่านั้นมักถูกสร้างขึ้นมาจากความบังเอิญ หรือเกิดจากสัญชาตญาณของสัตว์เอง ซึ่งมักจะมีเป้าหมายเพื่อป้องกันภัยอันตราย ดำรงเผ่าพันธุ์ หรือเพื่อการดำรงชีวิตเป็นหลัก

การสร้างสรรคทางศิลปะของมนุษย์ เชื่อกันว่าเกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณตั้งแต่ยุคหิน นับตั้งแต่เมื่อครั้งที่บรรพบุรุษของมนุษย์ยังเป็นพวกเร่ร่อนอาศัยอยู่ตามถ้ำ เขิงผา ดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์และหาของป่ามาเป็นอาหาร ถ้ามองนับพวกเครื่องมือเครื่องใช้ โดยผลงานศิลปะลำดับแรก ๆ จะเป็นภาพวาด ซึ่งปรากฏอยู่ตามผนังถ้ำในที่ต่าง ๆ เช่น ภาพไบซอน ที่ถ้ำอัลตามิรา ประเทศสเปน ภาพสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น ม้า กวาง ที่ถ้ำลัสโก ประเทศฝรั่งเศส สำหรับในประเทศไทยก็มีการสำรวจพบภาพวาดในหลายแห่ง เช่น ภาพช้าง ภาพเต่า ที่ผาแต้ม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ภาพนก ภาพพระเช้ ที่ถ้ำผีหัวโต อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่

ที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ศิลปะมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในแง่ที่เป็นผลงานหรือวิธีการแสดงออก เพื่อตอบสนองอารมณ์ของตนเอง อาจจะเป็นความประทับใจ ความซาบซึ้ง ผ่อนคลายความตึงเครียด หรือเพื่อความชื่นชมและศรัทธา โดยผลงานศิลปะแรก ๆ ของมนุษย์ เชื่อว่าน่าจะเกิดจากแรงบันดาลใจของมนุษย์ที่มีต่อความงามทางธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อม จากนั้นจึงค่อย ๆ ถ่ายทอดความประทับใจนั้นออกมาเป็นผลงานศิลปะ โดยอาจจะเป็นงานประเพณีจิตรกรรมและประติมากรรมอย่างง่าย ๆ

(ภาพซ้าย) ภาพเขียนสี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ มีอายุมากกว่า ๑๕,๐๐๐ ปี ปรากฏรูปสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น ม้าป่า ไบซอน วัวป่าออร์ซ รวมถึงภาพเขียนเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ พบที่ถ้ำลัสโก (Lascaux) ประเทศฝรั่งเศส
(ภาพขวา) ภาพเขียนสี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีอายุมากกว่า ๓,๐๐๐ ปี ปรากฏรูปคนหลายคนกำลังยืนต่อกันเป็นแถวและสัตว์ชนิดต่าง ๆ พบที่ผาแต้ม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุบลราชธานี

๓. ประเภทของงานทัศนศิลป์

ผลงานศิลปะด้านทัศนศิลป์ สามารถจำแนกออกได้เป็น ๔ ประเภท คือ

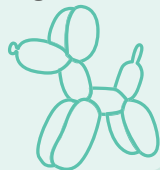
จิตรกรรม

- ภาพวาด
- ภาพเขียน

ประติมากรรม

- แบบปูนต่ำ
- แบบปูนสูง
- แบบลอยตัว

ภาพพิมพ์

- พิมพ์ผิวปูน
- พิมพ์ร่องลึก
- พิมพ์พื้นราบ
- พิมพ์ฉากพิมพ์

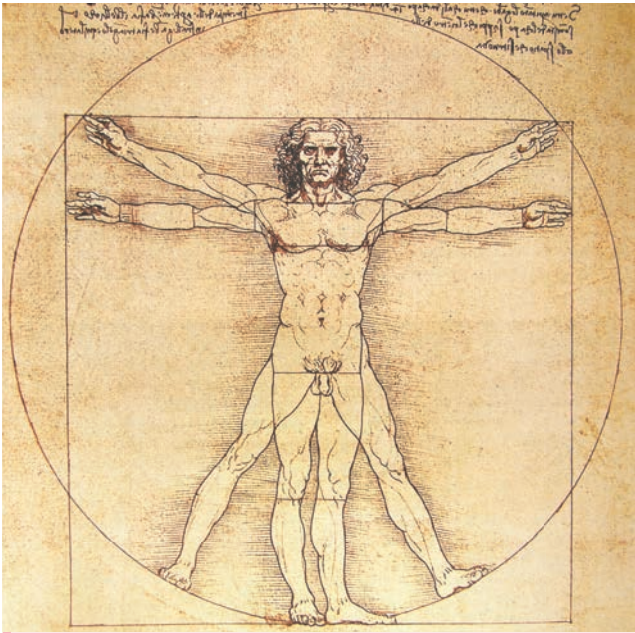
สถาปัตยกรรม

- แบบเปิด
- แบบปิด

๓.๑ จิตรกรรม (Painting)

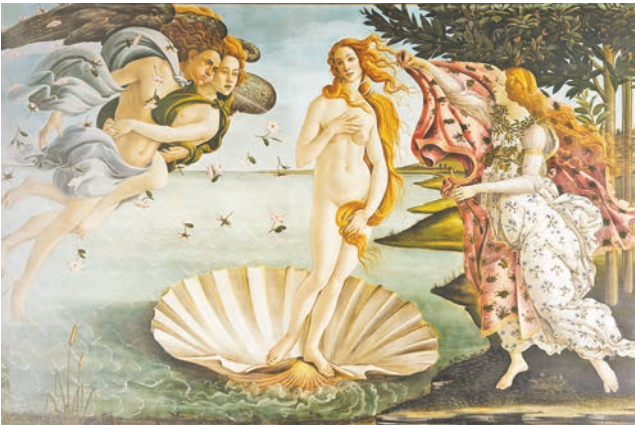
จิตรกรรม หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์บนพื้นระนาบด้วยวิธีการลาก การขีดเขียน หรือการระบายสีฝุ่น สีน้ำ สีน้ำมัน ลงบนพื้นผิววัสดุที่มีความราบเรียบ เช่น กระดาษ ผ้าใบ ผนัง แผ่นไม้ เพดาน ผิวหน้าของวัตถุอื่น ๆ เพื่อให้เกิดเรื่องราวและความงามตามความนึกคิดและจินตนาการของผู้วาด จิตรกรรมสามารถจำแนกได้เป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

“วิทรูเวียนแมน” (Vitruvian Man) ประมาณ พ.ศ. ๒๐๓๓ ภาพวาดด้วยหมึกบนกระดาษ ผลงานของเลโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci)

๒) ภาพเขียน (Painting) เป็นการสร้างงาน ๒ มิติ บนพื้นระนาบด้วยสี การเรียกชื่อลักษณะของภาพเขียนจะเรียกตามวัสดุที่ใช้เป็นสำคัญ เช่น การเขียนภาพด้วยสีน้ำ การเขียนภาพด้วยสีน้ำมัน การเขียนภาพด้วยสีอะคริลิก

๑) ภาพวาด (Drawing) เป็นศัพท์ทางทัศนศิลป์ที่ใช้เรียกภาพวาดเขียน ภาพวาดเส้น แบบเป็น ๒ มิติ คือ มีเพียงความกว้างและความยาว ไม่มีความหนาหรือลึกเป็นปริมาตรเหมือนงานประติมากรรม โดยใช้วัสดุต่าง ๆ เช่น ดินสอ ดินสอดำ สีชอล์ก สีเทียน ถ่านแท่ง (Crayon) มาขีดเขียนเป็นภาพตามต้องการ

“กำเนิดวีนิส” (The birth of Venus) พ.ศ. ๒๐๒๗-๒๐๒๘ ภาพเขียนสีฝุ่น ผลงานของซันโดร บอตติเชลลี (Sandro Botticelli)

๓.๒ ประติมากรรม (Sculpture)

ประติมากรรม หมายถึง การสร้างงานทัศนศิลป์ที่เกิดจากการปั้น การแกะสลัก การหล่อ การเชื่อม หรือกระบวนการอื่นใดที่สร้างให้เกิดรูปทรง มีลักษณะเป็น ๓ มิติ คือ มีความกว้าง ความยาว และความสูง หรือความหนา เช่น รูปคน รูปสัตว์ รูปสิ่งของ ประติมากรรมสามารถจำแนกได้เป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

แบบปูนต่ำ (Bas-Relief)

การสร้างประติมากรรมโดยให้ภาพเกิดบนชิ้นจากพื้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยอาศัยแสงเงาช่วยให้เกิดความรู้สึกลึกตื้นในการมองเห็น เช่น รูปบนเหรียญต่างๆ พระเครื่อง

แบบปูนสูง (High-Relief)

การสร้างประติมากรรมให้รูปที่ต้องการนูนขึ้นจากพื้นหลังมากกว่าครึ่ง เป็นรูปที่สามารถแสดงความตื้นลึกตามความเป็นจริง เช่น ประติมากรรมที่ฐานอนุสาวรีย์ ประติมากรรมบนบานประตูไม้แกะสลัก

แบบลอยตัว (Round-Relief)

ประติมากรรมที่สามารถมองเห็นและสัมผัสชิ้นชมความงามของผลงานได้ทุกด้านหรือรอบด้าน โดยประติมากรรมแบบลอยตัวนี้อาจจะวางหรือตั้งอยู่บนฐานก็ได้ เช่น พระพุทธรูป พระบรมรูปทรงม้า

๓.๓ สถาปัตยกรรม (Architecture)

สถาปัตยกรรม หมายถึง ศิลปะและวิทยาการแห่งการก่อสร้างที่ทำขึ้นมา เพื่อสนองความต้องการในด้านวัตถุและจิตใจ มีลักษณะเป็นสิ่งที่ก่อสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอย มีความเหมาะสมสะดวกในการใช้งาน มีความมั่นคง แข็งแรง สถาปัตยกรรมสามารถจำแนกได้เป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑) แบบเปิด หมายถึง สถาปัตยกรรมที่มนุษย์สามารถเข้าไปใช้สอยได้ เช่น สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ห้างสรรพสินค้า อาคารเรียนที่พักอาศัย สถาปัตยกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ลักษณะของสถาปัตยกรรมมักจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขด้านสภาพทางภูมิศาสตร์และวิทยาการในยุคสมัยนั้น

๒) แบบปิด หมายถึง สถาปัตยกรรมที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าไปอยู่อาศัยได้ สถาปัตยกรรมแบบนี้ส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความเชื่อเป็นสำคัญ เช่น พีระมิดของอียิปต์ สถูป เจดีย์ เทวสถาน

พระปรางค์วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร จัดเป็นสถาปัตยกรรมแบบปิด

๓.๔ ภาพพิมพ์ (Printmaking)

ภาพพิมพ์ หมายถึง ผลงานทัศนศิลป์ที่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยวิธีการกดแม่พิมพ์ที่ออกแบบสร้างสรรค์ ลวดลายต่าง ๆ และทาสีเรียบร้อยแล้วให้ติดเป็นภาพบนกระดาษ หรือวัสดุรองรับอื่น ๆ โดยใช้แม่พิมพ์ชนิดต่าง ๆ เช่น แม่พิมพ์ไม้ แม่พิมพ์โลหะ แม่พิมพ์หิน ซึ่งแม่พิมพ์เหล่านั้นศิลปินได้เลือกใช้และนำมาออกแบบสร้างสรรค์ขึ้นมาเป็น ภาพตามต้องการ ทั้งนี้ การพิมพ์ภาพนั้นจะต้องมีแม่พิมพ์ที่ใช้เป็นแบบอย่างในการพิมพ์ ซึ่งเราสามารถเลือกใช้วัสดุ ต่าง ๆ นำมาทำเป็นแม่พิมพ์ได้ เช่น ไม้ กิ่งไม้ กระดาษ ไม้ก๊อก กระดุม ขวด โดยวัสดุที่จะนำมาเป็นแม่พิมพ์ได้นั้น ควรจะมีร่องมีรอย จะเป็นร่องลึกมากหรือลึกละเอียด รอยนูนมากหรือรอยนูนน้อยก็ขึ้นอยู่กับลักษณะแบบอย่างหรือ รูปแบบในการพิมพ์ตามที่คุณสร้างสรรค์ต้องการ

ภาพพิมพ์ถ้าจำแนกตามชนิดของแม่พิมพ์ สามารถจำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ ได้แก่

- ๑) **ภาพพิมพ์ผิวนูน** เกิดจากรอยพิมพ์ของหมึกหรือสีที่ติดอยู่บนส่วนนูนของแม่พิมพ์ โดยการแกะเป็นร่องลึกลงไปในส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสี เช่น ภาพพิมพ์แกะไม้ (Woodcut) ภาพพิมพ์วัสดุปะติด (Collagraph)
- ๒) **ภาพพิมพ์ร่องลึก** เกิดจากรอยพิมพ์ของการอุดหมึกหรือสีลงไปร่องลึกที่แกะไว้เป็นภาพ จากนั้นให้เช็ดบริเวณผิวนูนที่ไม่ต้องการให้ติดสีออก เช่น ภาพพิมพ์กัดกรด (Etching) ภาพพิมพ์จารเข็ม (Drypoint)
- ๓) **ภาพพิมพ์พื้นราบ** เกิดจากรอยพิมพ์ของหมึกหรือสีที่อยู่บนระนาบของแม่พิมพ์เป็นภาพตามที่ต้องการ โดยไม่ต้องแกะแม่พิมพ์ให้เป็นร่องลึก เช่น ภาพพิมพ์หิน (Lithograph) ภาพพิมพ์ออฟเซต (Offset)
- ๔) **ภาพพิมพ์ฉากพิมพ์** เกิดจากรอยพิมพ์ของหมึกหรือสีที่ทะลุผ่านรอยที่ฉลุเป็นภาพตามต้องการ ลงบนพื้นรองรับ เช่น ภาพพิมพ์ตะแกรงไหม (Silk screen) ภาพพิมพ์ฉลุ (Stencil)

“ภูเขาทองคำ” (Mountain Gold) พ.ศ. ๒๕๖๙ ภาพพิมพ์แกะไม้ ผลงานของกุสตัฟ เบามันน์ (Gustave Baumann)

“เฟียสตาพิก” (Fiesta Pig) พ.ศ. ๒๕๒๒ ภาพพิมพ์ตะแกรงไหม ผลงานของแอนดี้ วอร์ฮอล (Andy Warhol)

เกร็ดศิลป์

“จิตรศิลป์” และ “ประยุกต์ศิลป์”

ผลงานศิลปะที่พบเห็นอยู่ทั่วไปนั้น โดยส่วนใหญ่จะจัดแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ “จิตรศิลป์” และ “ประยุกต์ศิลป์” ซึ่งมีความแตกต่างกัน ดังนี้

๑. จิตรศิลป์ (Fine Art)

ผลงานศิลปะในแขนงนี้แต่เดิมเรียกว่า “ประณีตศิลป์” หมายถึง ผลงานศิลปะที่มุ่งเน้นคุณค่าทางความงามเป็นสำคัญ กล่าวคือ มุ่งตอบสนองอารมณ์และความรู้สึกทางด้านจิตใจเป็นหลักมากกว่าคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย แบ่งย่อยออกเป็น ทัศนศิลป์ (Visual Arts) ดุริยางคศิลป์ (Music) นาฏยศิลป์ (Dance) สถาปัตยกรรม (Architecture) และวรรณกรรม (Literature)

๒. ประยุกต์ศิลป์ (Applied Art)

ผลงานทางทัศนศิลป์ที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อมุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ โดยใช้หลักการทางทัศนศิลป์ หรือสุนทรียภาพเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ แบ่งย่อยเป็น มณฑานศิลป์ (Decorative Art) อุตสาหกรรมศิลป์ (Industrial Art) พาณิชยศิลป์ (Commercial Art) หัตถศิลป์ (Crafts) และการออกแบบ (Design)

กิจกรรม ศิลป์ปฏิบัติ

๑. สรุปประเภทของงานทัศนศิลป์ในรูปแบบแผนผังความคิด (Mind Mapping)
๒. แบ่งกลุ่ม สืบค้นผลงานทัศนศิลป์ในชุมชนว่ามีผลงานใดบ้าง ผลงานนั้นเป็นงานทัศนศิลป์ประเภทใด และมีความสำคัญหรือมีประโยชน์อย่างไร แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน

๔. สิ่งแวดล้อมและงานทัศนศิลป์

สิ่งแวดล้อม คือ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ หรือสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ทะเล ดอกไม้ สายหมอก ภูเขา น้ำตก และ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์โดยฝีมือของมนุษย์ เช่น อาคารบ้านเรือน สวนสาธารณะ ถนน ถ้าพิจารณาถึงลักษณะทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมทั้ง ๒ แบบนี้ เราจะเห็นถึงความหมาย ความงาม ความน่าตื่นตาตื่นใจที่ทำให้มองเห็นภาพผ่านสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ เช่น เห็นเป็นเส้นสาย เป็นสี เป็นพื้นผิว เป็นแสงเงา ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่พบเห็นล้วนมีประโยชน์ในด้านการเป็นต้นแบบให้มนุษย์ได้นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานทาง ทัศนศิลป์ ซึ่งก่อให้เกิดสุนทรียภาพได้

ธรรมชาติเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มนุษย์สามารถเลือกแง่มุมบางด้านจากธรรมชาติมาเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรคผลงานทัศนศิลป์ได้

ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในทางทัศนศิลป์ถือว่ามีความสำคัญที่พอจะสรุปได้ ดังนี้

๑) เป็นแหล่งกำเนิดสรรพสิ่ง ธรรมชาติเป็นแหล่งกำเนิดที่ยิ่งใหญ่ของสิ่งต่าง ๆ ก่อให้เกิดรูปของสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตที่มีรูปทรง สี สันต่าง ๆ ได้อย่างน่าอัศจรรย์ สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้พบเห็น เช่น ภูเขาโต๊ะ ในประเทศแอฟริกาใต้ ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ เนื่องจากเป็นภูเขาที่มีด้านบนยอดเขาราบเรียบเหมือนโต๊ะ

๒) เป็นแหล่งสร้างระบบระเบียบ นอกจากธรรมชาติจะให้กำเนิดสรรพสิ่งบนโลกให้เกิดขึ้นแล้ว กลไกตามธรรมชาติบางอย่างยังช่วยจัดแบบแผนของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้มีระเบียบ มีความสัมพันธ์กลมกลืนกัน หรือมีความแตกต่างขัดแย้งกัน แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล มีเอกภาพ และงดงาม

๓) เป็นแหล่งทำให้เกิดความสนใจ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาและในแต่ละโอกาสจะปรากฏด้วยรูปทรง สี สัน พื้นผิว เส้นสายที่น่าสนใจและมีความหมายด้วยตัวเอง แล้วรูปลักษณะที่มองเห็นได้ทั้งหลายข้างต้นมีส่วนช่วยกระตุ้นให้มนุษย์เกิดความรู้สึกชื่นชม ความพึงพอใจ ตลอดจนเกิดความรู้สึกต่าง ๆ ทั้งนี้ สิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างสรรคผลงานทางทัศนศิลป์ โดยทำให้เกิดแรงบันดาลใจ หรือเกิดความประทับใจให้แก่ผู้คน เช่น ดอกไม้ผลิดอกบานหลากสี สัน ดวงอาทิตย์สาดแสงสีทอง ตอนใกล้ลับขอบฟ้า ท้องทุ่งนาที่มีต้นข้าวเขียวขจี เรือประมงริมชายฝั่งทะเล ความประทับใจนี้จะเป็นแรงผลักดันหรือกระตุ้นให้มนุษย์พยายามถ่ายทอดสิ่งที่ตนพบเห็นและมีความเห็นว่า จะถ่ายทอดความงามตามสายตาดำตามมุมมองของตน โดยสร้างสรรคออกมาเป็นผลงานทัศนศิลป์แขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพวาด ภาพพิมพ์ ผลงานแกะสลักผลงานปั้น

พระอุโบสถจตุรमुख วัดภูมินทร์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
รูปแบบศิลปะไทยล้านนา

ภาพพิมพ์บนกระดาษ ผลงานของปรีชา เถาทอง ก่อน พ.ศ. ๒๕๕๐
ที่ถ่ายทอดแสงเงาที่ฉายทับพระอุโบสถวัดภูมินทร์

๕. ทัศนศิลป์กับสุนทรียภาพ

สุนทรียภาพ หมายถึง ความเข้าใจและความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อความงามในธรรมชาติ หรือในงานศิลปะ สำหรับผลงานทางทัศนศิลป์ก็จะก่อให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกได้ด้วยการมองเห็นได้เช่นกัน ซึ่งมนุษย์เราแต่ละคนจะเกิดสุนทรียภาพต่องานทัศนศิลป์แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ รสนิยม สติปัญญา และความรู้สึกนึกคิด

สำหรับนักเรียน ถ้าจะพัฒนาตนเองให้รู้สึกซาบซึ้งหรือเข้าถึงความงามทางทัศนศิลป์ได้อย่างดีนั้น จะต้องหมั่นสังเกต จดจำ บ่มเพาะประสบการณ์ไปที่ละเอียดละน้อย ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ที่จะทำให้มีสุนทรียภาพต่องานทัศนศิลป์เริ่มจากเมื่อเราพิจารณาผลงานทัศนศิลป์ให้ดูส่วนที่เป็นจุดเด่นก่อน แล้วค่อยพิจารณาองค์ประกอบโดยรวม จากนั้นจึงค่อยดูลึกลงไปในรายละเอียด เช่น ขนาด รูปร่าง สี สัน ลวดลาย ชนิดของวัสดุ

การมีทักษะในการพิจารณางานทัศนศิลป์แล้วจะช่วยให้เรามีความรู้ ความเข้าใจถึงความงาม หรือเกิดสุนทรียภาพต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งเห็นคุณค่าของประติมากรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เห็นโครงสร้างที่เป็นระเบียบแบบแผนและความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง มีผลช่วยกล่อมเกลาคิดใจ ให้มีความอ่อนโยน มีความสุข และเกิดความดีงามขึ้นภายในใจ อาจกล่าวอย่างง่าย ๆ ได้ว่า ผลงานทัศนศิลป์ช่วยทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก สุนทรียภาพ และการที่มีสุนทรียภาพก็จะช่วยให้มนุษย์มีความอ่อนโยนภายในจิตใจมากขึ้น

การหมั่นศึกษาหาความรู้จากผลงานทัศนศิลป์ในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อยู่เสมอ จะช่วยสั่งสมประสบการณ์ให้เกิดสุนทรียภาพที่มีต่อผลงานทัศนศิลป์มากขึ้น

Art Corner

การศึกษาสาระทัศนศิลป์ให้ได้ผลดีนั้น นักเรียนจำเป็นจะต้องมีประสบการณ์ตรงให้มาก ต้องรู้มาก และพบเห็นผลงานทัศนศิลป์ต่างๆ ให้มาก องค์ความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนถือเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียนและสามารถไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้สะดวก เช่น

ข้อมูลจากเว็บไซต์และโซเชียลมีเดีย โดยการสืบค้นผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งปัจจุบันมีเว็บไซต์และโซเชียลมีเดียอย่าง Facebook Instagram twitter และอื่นๆ ที่นำเสนอข้อมูลและผลงานทางทัศนศิลป์จำนวนมาก รวมเว็บไซต์ที่เป็นภาษาไทยด้วย มีทั้งที่จัดทำขึ้นโดยบุคคล องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งหลายเว็บไซต์ก็ได้นำเสนอผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงให้เราได้เข้าไปชม รวมทั้งมีเว็บบอร์ดที่มีการสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวทางด้านทัศนศิลป์อีกด้วย

ตัวอย่างเว็บไซต์แหล่งเรียนรู้ผลงานของฟินเซนต์ ฟาน ก็อก ภายในพิพิธภัณฑ์ฟาน ก็อก (Van Gogh Museum) ประเทศเนเธอร์แลนด์

สื่อสิ่งพิมพ์ ปัจจุบันมีสื่อสิ่งพิมพ์ที่ให้ความรู้ทางด้านทัศนศิลป์อยู่จำนวนมาก หลายลักษณะ ทั้งที่เป็นหนังสือ วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ มีทั้งที่เป็นเพียงคอลัมน์แทรกในเล่มและว่าด้วยทัศนศิลป์โดยตรง การนำความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ไปใช้นั้น ควรอ่านประกอบจากหลายๆ เล่ม เพื่อให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย

สื่อสารมวลชน ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์ต่างๆ จะมีรายการที่กล่าวถึงผลงานการสร้างสรรคทางด้านทัศนศิลป์ไว้ ซึ่งเราสามารถติดตามชมได้ตามสะดวก บางรายการสามารถติดตามชมรายการย้อนหลังทางอินเทอร์เน็ตได้ แหล่งเรียนรู้ประเภทนี้มีข้อดี คือ มีความทันสมัย มีวิธีการนำเสนอทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ง่ายและชวนให้ติดตาม

ปัจจุบันเราสามารถหาความรู้เกี่ยวกับทัศนศิลป์เพิ่มเติมได้จากนิตยสารต่างๆ

พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ศาสนสถาน โบราณสถาน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่รวมศิลปวัตถุ ผลงานทัศนศิลป์ ผลงานที่มีเรื่องราวในอดีตอันยาวนานสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน แต่ละแห่งจะมีผลงานทัศนศิลป์ให้เราศึกษาหลายอย่าง แต่ก่อนที่เราจะเข้าไปใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทนี้ ควรมีการเตรียมตัวศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง โดยอ่านจากเอกสารแนะนำ สอบถามจากผู้รู้ จะช่วยให้เราได้รับความรู้ที่ดีที่สุด

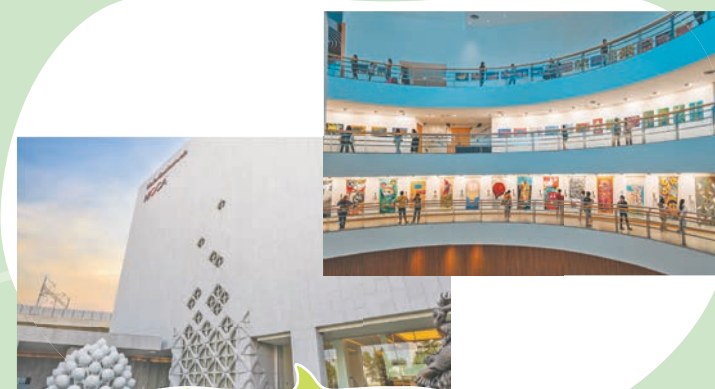

ควรหาโอกาสไปร่วมชมการแสดงผลงานศิลปกรรม เพราะจะได้ทั้งสุนทรียภาพและความรู้ ความเข้าใจจากผลงานจริง

บุคลากรที่มีความรู้ บุคคลที่ถือว่าเป็นผู้รู้ทางด้านทัศนศิลป์มีอยู่จำนวนมากในวงการทัศนศิลป์ของไทย บุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็น “ครู” เพราะมีประสบการณ์ตรง หรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์มาตลอดการทำงานด้านทัศนศิลป์ สามารถให้คำแนะนำและถ่ายทอดความรู้ให้แก่เราได้เป็นอย่างดี อาจเรียกได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีที่สุดแหล่งหนึ่งก็ว่าได้

ตลาดน้ำเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแรงบันดาลใจให้ศิลปินหลายท่านนำไปใช้เป็นแบบในการสร้างผลงาน

หอศิลป์แต่ละแห่งจะมีการแสดงผลงานทัศนศิลป์บ่อยครั้ง ซึ่งเราควรหาโอกาสเข้าไปเยี่ยมชม

ผลงานทัศนศิลป์ ตัวอย่างผลงานทัศนศิลป์ที่มีผู้สร้างสรรค์ไว้แล้ว เมื่อได้ชมจะได้เห็นแบบอย่างที่เป็นผลงานจริง ได้รับความรู้หลายอย่างในคราวเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นสุนทรียภาพ ฝีมือ เทคนิค วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน สามารถนำมาเป็นต้นแบบและประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

บุคลากรที่มีความรู้และความสามารถทางทัศนศิลป์จากทั่วแผ่นดินไทย

สิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางอ้อม โดยเฉพาะการเป็นต้นแบบและเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน เช่น เราสามารถวาดภาพตลาดน้ำได้ก็ต่อเมื่อเราได้มีโอกาสแวะเข้าไปเยี่ยมชม ได้เห็นภาพวิถีชีวิตของตลาดน้ำแห่งนั้น

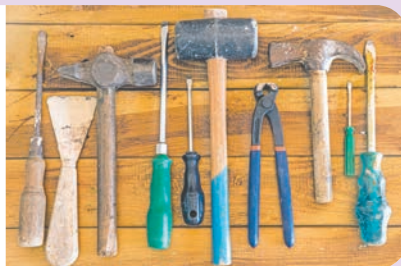
๖. คุณค่าของทัศนศิลป์

ทัศนศิลป์มีคุณค่าต่อมนุษย์ ดังต่อไปนี้

๑. ด้านที่อยู่อาศัย ทัศนศิลป์ช่วยให้ที่อยู่อาศัยของมนุษย์มีความสวยงามและสะดวกสบายต่อการพำนักอาศัยมากขึ้น จากเดิมที่เคยอาศัยอยู่ตามถ้ำ เิงผา จากการสร้างที่อยู่อาศัยแบบง่าย ๆ ตามสัญชาตญาณ ต่อมาใช้ภูมิปัญญาพัฒนาที่อยู่ จนปัจจุบันใช้ความรู้ทางทัศนศิลป์มาเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างที่พักอาศัย จากที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติ จนพัฒนามาเป็นอาคาร บ้านเรือน รูปแบบต่างๆ ดังที่เห็นในปัจจุบัน

๒. การพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ ทัศนศิลป์มีส่วนช่วยในการพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์ให้มีรูปแบบที่สวยงาม สะดวกต่อการใช้สอย และมีความคงทนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นของเครื่องใช้ที่พัฒนาเป็นขวานโลหะ หรือเป็นก้อนในรูปแบบต่างๆ

๓. สร้างความพึงพอใจให้กับอารมณ์ของมนุษย์ ทัศนศิลป์ช่วยโน้มน้าวจิตใจของคนเราให้มีความพึงพอใจต่อความงาม สงผลทำให้จิตใจและอารมณ์ผ่อนคลาย เกิดอารมณ์ความรู้สึกถึงความงามในธรรมชาติ ช่วยทำให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งต่างๆ ให้กับสังคม ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี วิฒนธรรม และทำให้ผู้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

๔. ช่วยอนุรักษ์ธรรมชาติ ธรรมชาติส่วนใหญ่จะมีความงามอยู่ในตัวเอง ถ้ามนุษย์มีความรักต่อความงามตามธรรมชาติ มนุษย์ก็จะหวงแหน ปกป้อง และอนุรักษ์ธรรมชาติเหล่านั้นเอาไว้

๕. ถ่ายทอดความรู้สึกที่เป็นสากล ทัศนศิลป์ช่วยถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความซาบซึ้งประทับใจให้กับผู้คน ที่แม้จะเป็นคนต่างชาติ ต่างภาษา ต่างเผ่าพันธุ์สามารถรับรู้ร่วมกันได้ ดังนั้น ทัศนศิลป์เปรียบเสมือนภาษาสากลที่สามารถสื่อความหมายให้ผู้คนทุกส่วนของโลกเข้าใจตรงกันได้

๖. นำไปประยุกต์ใช้กับวิทยาการและชีวิตประจำวัน มนุษย์ได้นำความรู้ทางทัศนศิลป์ไปประยุกต์ใช้กับศาสตร์ หรือสหวิทยาการแขนงต่างๆ เพื่อช่วยทำให้เกิดความงาม หรือเพื่อช่วยถ่ายทอดความรู้ในศาสตร์แขนงนั้นๆ ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ตลอดจนนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของตนเองได้ เช่น การเลือกซื้อเสื้อผ้า การตกแต่งบ้าน การจัดสวน

๗. วัตถุประสงค์ในการศึกษาสาระทัศนศิลป์

การศึกษาศาธการเรียนรู้แกนกลางทัศนศิลป์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความมุ่งหวังที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ รู้จักชื่นชมในความงาม ความมีคุณค่าของผลงานต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งสามารถสรุปวัตถุประสงค์โดยรวมในการศึกษาได้ ดังนี้

๑. ให้รู้วิธีสื่อความคิด จินตนาการ ความประทับใจของนักเรียนให้ออกมาเป็นผลงานทางด้านทัศนศิลป์ตามประเภทที่นักเรียนถนัดหรือสนใจ โดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และผลงานสามารถสื่อความหมายให้ผู้อื่นรับรู้ได้

๒. ให้รู้จักคิดริเริ่ม ใช้เทคนิค วิธีการรูปแบบใหม่ ๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ที่ตนถนัดและสนใจ ด้วยการนำความรู้เกี่ยวกับทัศนธาตุและองค์ประกอบศิลป์เข้ามาประยุกต์ใช้

๓. ให้รู้จักใช้กระบวนการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ โดยสามารถประยุกต์ใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

๔. สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความงามทางทัศนศิลป์จากประสบการณ์และจินตนาการของตน โดยพิจารณาบนพื้นฐานความรู้ทางทัศนศิลป์ด้านที่สนใจ

๕. สามารถแสดงความคิดเห็น อธิบายความหมาย และจำแนกความแตกต่างของงานทัศนศิลป์ที่ตนชื่นชอบได้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ทางทัศนศิลป์

๖. นำความรู้ทางทัศนศิลป์ที่นักเรียนถนัดหรือสนใจไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่น ๆ รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ด้วย

๗. มีความรู้ ความเข้าใจว่าความเชื่อทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ประเภทต่าง ๆ ของมนุษย์

๘. ทำให้เกิดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทยที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์

ประติมากรรมลอยตัว ผลงานของเขียน ยิ้มศิริ ที่สื่อความคิดและจินตนาการได้อย่างน่าประทับใจ

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

ความสามารถด้าน	
✓ การคิด	✓ การสื่อสาร
✓ การใช้ทักษะชีวิต	○ การแก้ปัญหา
	○ การใช้เทคโนโลยี

แบ่งกลุ่ม เลือกศึกษาผลงานทัศนศิลป์ของศิลปินที่สนใจ สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับผลงาน จากนั้นวิเคราะห์เกี่ยวกับแรงบันดาลใจของผลงานชิ้นนั้น แล้วร่วมกันสร้างสรรค์เป็นผลงานทัศนศิลป์ชิ้นใหม่ในรูปแบบของกลุ่มตนเอง นำเสนอผลงานทัศนศิลป์ที่กลุ่มของตนเองสร้างสรรค์ขึ้นที่หน้าชั้นเรียน แล้วอภิปรายผลงานร่วมกันในชั้นเรียนว่า ผลงานของศิลปินและผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

สรุป สาระสำคัญ

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ

ทัศนศิลป์

สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งจากธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น
ถูกนำมาใช้เป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

งานทัศนศิลป์

จิตรกรรม

ประติมากรรม

สถาปัตยกรรม

ภาพพิมพ์

มนุษย์นำทัศนศิลป์มาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทั้งเพื่อการดำรงชีพและให้ได้รับ
คุณค่าทางด้านจิตใจที่ดีงาม

เกิดคุณค่า

งานทัศนศิลป์สร้างคุณค่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต

- ๑ ด้านที่อยู่อาศัย
- ๒ การพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้
- ๓ ความพึงพอใจทางอารมณ์
- ๔ การอนุรักษ์ธรรมชาติ
- ๕ สื่อกลางการถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึก
- ๖ ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน
- ๗ อื่น ๆ

เกิดสุนทรียภาพ

การชมงานทัศนศิลป์ก่อให้เกิด “สุนทรียภาพ”
(ความเข้าใจและความรู้สึกซาบซึ้งที่มีต่อความงาม)

เกิดคุณค่าในความรู้สึก
รักธรรมชาติ และการเป็น
สถานที่สร้างประโยชน์ใช้สอย

เกิดสุนทรียภาพที่ได้จาก
ความงามของธรรมชาติ

หน่วยการเรียนรู้ที่

๒

ทัศนธาตุ

ตัวชี้วัด

มฐ. ศ ๑.๑ ม.๑/๑

- บรรยายความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของงานทัศนศิลป์ และสิ่งแวดล้อม โดยใช้ความรู้เรื่องทัศนธาตุ

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- ความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของทัศนธาตุในงานทัศนศิลป์ และสิ่งแวดล้อม

ผลงานทัศนศิลป์ที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปลักษณะต่างๆ เป็นผลงานภาพรวมที่เกิดจากการนำองค์ประกอบย่อย ซึ่งก็คือ “ทัศนธาตุ” มาใช้ด้วยวิธีการทางทัศนศิลป์ เรียกว่า “การจัดองค์ประกอบศิลป์” ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันขององค์ประกอบย่อยๆ เหล่านั้น เพื่อจะได้นำไปใช้สร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ให้มีความงามตามจินตนาการหรือออกแบบไว้

๑. ความหมายและความสำคัญของทัศนธาตุ

ทัศนธาตุ (Elements of Art) หมายถึง ส่วนประกอบของการมองเห็น หรือสิ่งที่เป็นปัจจัยของการเห็น ในงานทัศนศิลป์ ประกอบด้วยจุด เส้น รูปร่าง รูปทรง ค่าสี ที่ว่าง พื้นผิว และสี

ในการสร้างสรรค์งานของศิลปินแขนงต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า นักประพันธ์จะใช้ถ้อยคำร้อยเรียงแสดงความคิด นักดนตรีใช้เสียงถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกสื่อให้รับรู้ ส่วนทัศนศิลปินก็จะใช้ทัศนธาตุสร้างสรรค์ผลงานให้เกิดเป็น ภาพที่สื่ออารมณ์หรือความคิดสู่ผู้ชม

พื้นฐานของความงามในผลงานทัศนศิลป์ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นนั้น สามารถทำให้ผู้สัมผัสเกิดอารมณ์และความรู้สึกประทับใจได้ เป็นผลมาจากการประกอบกันขององค์ประกอบย่อย ๆ ที่เรียกว่า “ทัศนธาตุ” นำมาจัดรวมกัน ให้ปรากฏแก่สายตาด้วยหลักของการจัดองค์ประกอบศิลป์ แต่การจะนำเอาส่วนประกอบดังกล่าวมาจัดให้เกิดคุณค่าทางศิลปะได้นั้น จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจอย่างชัดเจนทั้งคุณลักษณะ ความหมาย ความสำคัญ และการนำไปใช้ ซึ่งทัศนธาตุแต่ละอย่างจะให้คุณสมบัติและความรู้สึกแตกต่างกันไป

๒. องค์ประกอบของทัศนธาตุ

ทัศนธาตุมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๒.๑ จุด (Dot, Point)

จุดเป็นทัศนธาตุอันดับแรกของงานทัศนศิลป์ จุดเป็นส่วนที่มีขนาดเล็กที่สุดของงานทัศนศิลป์ เมื่อนำเอาจุดจำนวนมากมาเรียงต่อเนื่องกันและทำซ้ำ ๆ กันก็จะทำให้เกิดเป็นเส้น ถ้าจัดรวมกลุ่มกันจะกลายเป็นรูปร่าง รูปทรง ลักษณะผิว น้ำหนักอ่อน-แก่ แสง-เงา จุดจึงเป็นทัศนธาตุที่สามารถนำมาสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ได้ ซึ่งเราสามารถพบเห็นจุดในลักษณะต่าง ๆ ปรากฏอยู่ในผลงานจิตรกรรมเสมอ

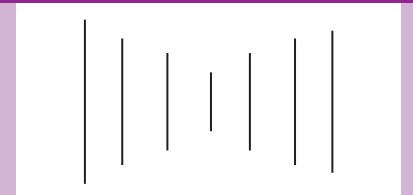
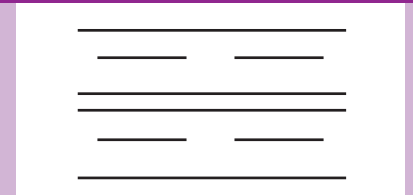
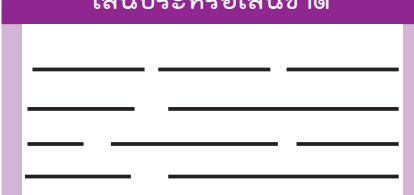
“คนอาบน้ำที่อัสนีแยร์” (Bathers at Asnières) พ.ศ. ๒๔๒๗ ภาพเขียนสีน้ำมันบนผ้าใบ ผลงานของฌอร์ฌ-ปีแยร์ เซอรา (Georges-Pierre Seurat) มีลักษณะเด่น โดยจะใช้จุดสีหลายสีจุดแต้มบนผ้าใบจนกลายเป็นภาพขึ้นมา

๒.๒ เส้น (Line)

เส้นเป็นทัศนธาตุที่สำคัญในทางทัศนศิลป์ กล่าวได้ว่าเส้นเป็นจุดเริ่มต้นของการออกแบบทางทัศนศิลป์ ทุกชนิด เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เส้นแสดงความรู้สึกได้ด้วยตัวเองและด้วยการสร้างเป็นรูปทรงต่าง ๆ ขึ้น งานจิตรกรรมของไทย จีน และญี่ปุ่น ล้วนมีเส้นเป็นหัวใจของการแสดงออก ให้อารมณ์ความรู้สึกทางจิตใจแก่ผู้ชมผลงาน

เส้นที่เป็นพื้นฐานมี ๒ ลักษณะ คือ เส้นตรงและเส้นโค้ง ส่วนเส้นลักษณะอื่นเกิดจากการประกอบกันเข้าของเส้นตรงและเส้นโค้ง เช่น เส้นหยักฟันปลา เกิดจากเส้นตรงมาประกอบกัน เส้นลูกคลื่นเกิดจากเส้นโค้งมาประกอบกัน เส้นจะมีขนาดแตกต่างกันตามขนาดของวัตถุที่นำมาขีดเขียน เช่น เขียนด้วยดินสอ ปากกา พู่กัน แปรง เครื่องมืออื่น ๆ ที่สามารถทำให้เกิดเป็นเส้นได้

ลักษณะของเส้นมีหลายแบบ ซึ่งแต่ละแบบจะแสดงคุณค่าและให้ความรู้สึกแตกต่างกัน ดังนี้

เส้นตั้ง ให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง สง่างาม เป็นระเบียบ เช่น เสาไฟฟ้า ตึกสูง	เส้นนอนหรือเส้นระดับ ให้ความรู้สึกราบเรียบ สงบนิ่ง ปลอดภัย เช่น ผนังที่เรียบไม่มีคลื่น ถนนราบเรียบ	เส้นตรงเฉียง ให้ความรู้สึกเอียง ไม่ตรง สื่อถึงทางเดินของแสง เช่น แสงสว่างของดวงอาทิตย์
เส้นโค้งของวงกลม ให้ความรู้สึกอ่อนโยน อ่อนช้อย นุ่มนวล เศร้าซึม เช่น ภาพวาดจิตรกรรมไทย	เส้นโค้งอิสระ ให้ความรู้สึกโค้งขึ้นสูง แสดงความเจริญเติบโตก้าวหน้า เช่น การเจริญเติบโตของต้นไม้	เส้นโค้งคดหรือก้นหอย ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว คลื่นคลาย ขยายตัวไปไม่มีที่สิ้นสุด เช่น ก้นหอยหมุนวน
เส้นคด ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวต่อเนื่องไม่สิ้นสุด เช่น ทางที่คดเคี้ยว แม่น้ำลำธาร	เส้นฟันปลา ให้ความรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลง ทิศทางอย่างรวดเร็ว รุนแรง ตื่นเต้น เช่น พายุ	เส้นประหรือเส้นขาด ให้ความรู้สึกไม่เป็นระเบียบ สับสน วุ่นวาย ไม่มั่นคง เก่า เสื่อมโทรม เช่น รอยร้าวของวัตถุ

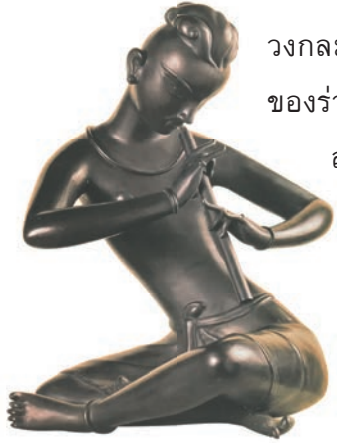
๒.๓ รูปร่าง (Shape) และรูปทรง (Form)

รูปร่างและรูปทรงเป็นทัศนธาตุที่เกิดจากการนำเอาเส้นลักษณะต่าง ๆ มาประกอบกันให้เป็นเนื้อหาสาระหรือเรื่องราวทางทัศนศิลป์ ตามความเข้าใจโดยทั่วไปรูปร่าง รูปทรงจะมีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่ในทางทัศนศิลป์ทัศนธาตุทั้ง ๒ แบบ จะมีความแตกต่างกัน ดังนี้

๑) รูปร่าง หมายถึง เส้นที่เป็นเส้นโครงของวัตถุสิ่งของที่ปรากฏให้เห็นเป็น ๒ มิติ คือ มีความกว้างและความยาว ภาพที่ปรากฏนั้นมีลักษณะแบน ไม่มีความหนาหรือความลึก เช่น รูปของเส้นที่ประกอบกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม หรือภาพรูปร่างของคนก็แสดงให้เห็นเฉพาะเส้นรอบนอกของร่างกายเพียงส่วนโค้ง ส่วนเว้า ไม่แสดงส่วนนูนหรือปริมาตร

ตัวอย่างภาพรูปร่างของคนที่แสดงให้เห็นเฉพาะเส้นรอบนอกของร่างกายเพียงส่วนโค้งและส่วนเว้า

“เสียงขลุ่ยทิพย์” พ.ศ. ๒๔๙๒ ผลงานของเชียน ยิ้มศิริ เป็นประติมากรรมร่วมสมัยแบบลอยตัว ที่แสดงให้เห็นทั้งรูปร่างและรูปทรงได้ชัดเจน

๒.๔ ค่าสี (Value)

ค่าสีหรือน้ำหนักอ่อน-แก่ หมายถึง จำนวนความเข้มความอ่อนของสีต่าง ๆ และแสงเงาตามที่ประสาทตารับรู้ เมื่อเทียบกับน้ำหนักของสีขาว-ดำ ถ้าวัตถุมีสีส่วนที่ถูกแสงสว่างมากจะเป็นสีอ่อนหรือจาง ส่วนที่ถูกแสงน้อยหรือเป็นเงาก็จะมีสีเข้มหรือมืด

คุณค่าของแสงและเงา หรือน้ำหนักอ่อน-แก่ หากนำไปสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์บนพื้นผิวระนาบเดียวกัน เมื่อใช้น้ำหนักที่ต่างกันของสีและแสงเงาจะทำให้เกิดเป็นรูปลักษณะต่าง ๆ บนระนาบนั้น เช่น เห็นเป็นภาพระยะใกล้-ไกลซ้อนทับกัน มีความกลมกลืนหรือตัดกันทำให้เกิดภาพ ๓ มิติ มีความเหมือนจริงและงดงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

“แสงสุวรรณภูมิ (วัดระฆังโฆสิตาราม)” พ.ศ. ๒๕๕๒ ผลงานของปรีชา เกาทอง แสดงให้เห็นน้ำหนักอ่อน-แก่ได้เป็นอย่างดี แสงที่ส่องลงมากระทบบางส่วนของวัตถุทำให้ภาพออกมามีมิติน่าสนใจ

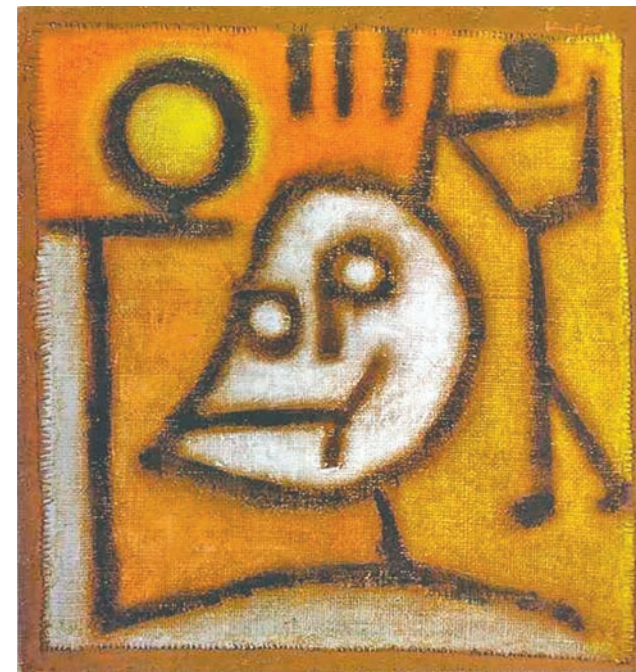
๒.๕ ที่ว่าง (Space)

ช่องหรือบริเวณที่ล้อมรอบรูปร่าง รูปทรง ไม่ใช่ส่วนที่เป็นรูปทรงหรือเนื้อหา การจัดองค์ประกอบศิลป์ ถ้าปล่อยให้ที่ว่างมากและให้มีรูปร่าง รูปทรงน้อย ภาพนั้นจะให้ความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว ในทางตรงข้ามถ้าให้มีรูปร่าง รูปทรงมาก หรือมีเนื้อหา มาก โดยไม่เว้นให้มีที่ว่าง หรือมีที่ว่างน้อย ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัด คับแคบ ดังนั้น การจัดวางในอัตราส่วนที่พอเหมาะ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกที่พอดี ซึ่งจะช่วยให้ผลงานทัศนศิลป์นั้นมีสัดส่วนที่ลงตัว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของศิลปินว่าอยากให้ผลงานมีความรู้สึกในแบบใด

อย่างไรก็ตาม การกำหนดที่ว่างในผลงานแต่ละอย่างมีหลักการและวิธีการนำไปใช้ในรูปลักษณะต่างกันออกไป ไม่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์ได้แน่ชัด ขึ้นอยู่กับการรู้จักสังเกตและทดลองฝึกหัดบ่อย ๆ ก็จะเกิดประสบการณ์ในการแบ่งที่ว่างให้เหมาะสมกับเนื้อหา หรือรูปร่าง รูปทรงในผลงานทัศนศิลป์แต่ละชิ้นได้

๒.๖ พื้นผิว (Texture)

พื้นผิว หมายถึง ส่วนนอกของวัตถุต่าง ๆ ที่เกิดจากธรรมชาติและมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น จะมีหลายลักษณะ เช่น หยาบ ละเอียด ด้าน มัน ขรุขระ ราบเรียบ ซึ่งพื้นผิวของวัตถุที่แตกต่างกันก็จะให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันตามไปด้วย เช่น พื้นผิวที่อ่อนนุ่มของที่นอน ย่อมกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกอยากสัมผัส เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย

“ความตายและไฟ” (Death and Fire) พ.ศ. ๒๔๘๓ ผลงานของพอล คลี (Paul Klee) เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบกระสอบ ที่แสดงให้เห็นพื้นผิวของวัสดุที่นำมาใช้

“โลกของคริสตินา” (Christina's World) พ.ศ. ๒๔๙๑ ผลงานของแอนดรูว์ ไวเอท (Andrew Wyeth) ใช้ที่ว่างแสดงระยะทางที่ห่างไกลออกไป

อารมณ์ ส่วนพื้นผิวที่ขรุขระ หยาบ แข็งกระด้าง แม้ให้ความรู้สึกไม่ชวนสัมผัส แต่ก็ให้ความรู้สึกหนักแน่น คงทน แข็งแรง ด้วยคุณสมบัติพื้นผิวที่ต่างกันจะให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน ศิลปินจึงได้นำพื้นผิวมาช่วยสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์ ทั้งนี้ พื้นผิวในงานทัศนศิลป์เป็นได้ทั้งพื้นผิวของวัสดุที่นำมาใช้งาน เช่น พื้นผิวของสี เนื้อสี เนื้อกระดาษ เนื้อผ้าใบ หรือเกิดจากการประดิษฐ์และการออกแบบปรุงแต่งขึ้นของทัศนศิลป์ เช่น การนำแผ่นพื้นไม้มาแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ การนำก้อนหินมาแกะสลักแสดงให้มีลักษณะลวดลายบนเนื้อหิน

โดยเทคนิคการสร้างพื้นผิว สามารถทำได้ทั้งแบบ ๒ มิติ และแบบ ๓ มิติ รวมทั้งอาจเขียนเป็นลวดลาย หรือแสดงรายละเอียดของพื้นผิวเลียนแบบธรรมชาติก็ได้ เช่น การเขียนลายเนื้อไม้บนวัสดุต่าง ๆ เพื่อให้ดูเหมือนว่าสิ่งนั้นทำมาจากเนื้อไม้จริง ๆ

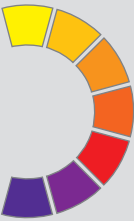
๒.๗ สี (Color)

สี เป็นทัศนธาตุที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในงานทัศนศิลป์ สีปรากฏอยู่ทั่วไปรอบๆ ตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นสีที่เกิดขึ้นเองในธรรมชาติหรือสีที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สีในจอคอมพิวเตอร์ สีมีอิทธิพลอย่างมากต่อจิตใจของเรา เพราะทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่างกัน เช่น ทำให้รู้สึกสดใส ร่าเริง ตื่นเต้น หม่นหมอง เศร้าซึม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่นักเรียนควรทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับเรื่องสี เพื่อประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน และเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ให้มีความงดงาม เพราะสีมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทุกอย่างที่ประกอบขึ้นเป็นภาพรายละเอียดในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสี เพื่อการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ประกอบด้วย

วรรณะสี (Tone) ในทางทัศนศิลป์ได้มีการแบ่งวรรณะของสีจากวงสีธรรมชาติออกเป็น ๒ วรรณะ คือ วรรณะสีอุ่น (Warm Tone) และวรรณะสีเย็น (Cool Tone)

วรรณะสีอุ่น

แบ่งวงสีธรรมชาติสีทางขวามือ ซึ่งมีสีเหลือง (ครึ่งหนึ่ง) สีส้มเหลือง สีส้ม สีส้มแดง สีแดง ส้มแดง และ ส้มม่วง (ครึ่งหนึ่ง) จะเป็นสีที่อยู่ในวรรณะสีอุ่น

วรรณะสีเย็น

แบ่งวงสีธรรมชาติสีทางซ้ายมือ ซึ่งมีสีเหลือง (ครึ่งหนึ่ง) สีเขียวเหลือง สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน สีนํ้าเงิน สีม่วงน้ำเงิน และสีม่วง (ครึ่งหนึ่ง) จะอยู่ในวรรณะสีเย็น

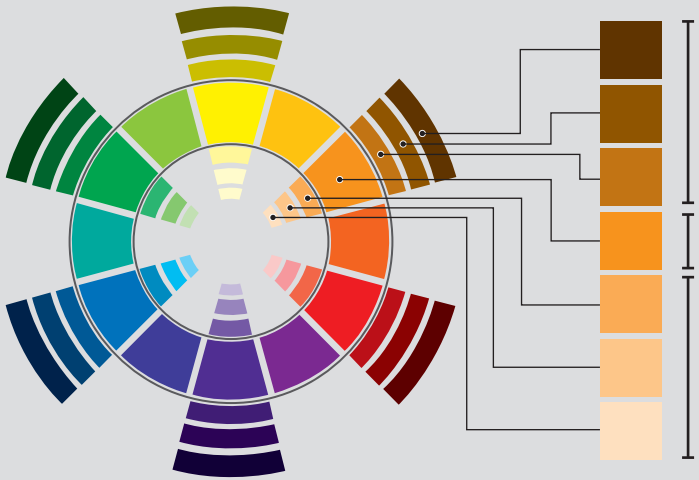
ดังนั้น สีม่วงและสีเหลืองจึงเป็นสีที่อยู่ในวรรณะกลางๆ กล่าวคือ ถ้าไปอยู่รวมในกลุ่มของสีอุ่นก็จะอุ่นด้วย ถ้าอยู่ในกลุ่มสีเย็นก็จะเย็นด้วย ซึ่งในการวัดอุณหภูมิของแถบสีที่เกิดจากการหักเหของแสง ปรากฏว่าทางด้านที่เป็นสีแดงจะมีอุณหภูมิสูงกว่าด้านที่เป็นสีน้ำเงิน

ทฤษฎีสี (Color Theory)

ลักษณะและคุณสมบัติของสี สามารถจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้

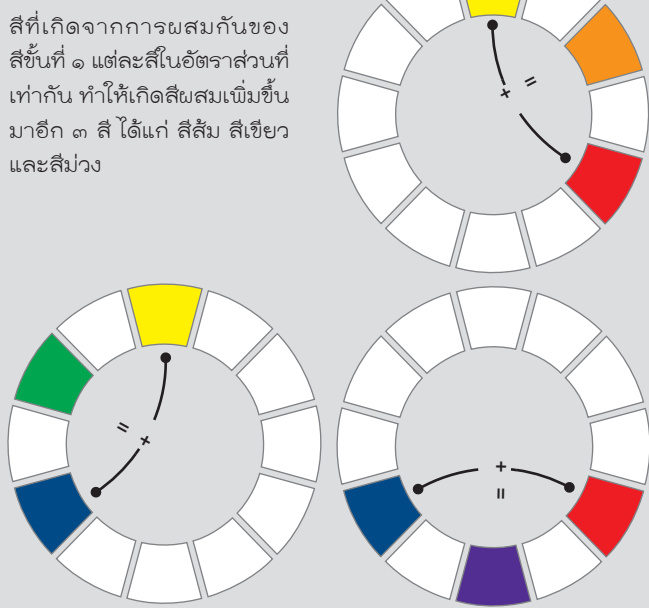
- ๑. **สีเข้ม (Shade)** ได้แก่ สีที่ผสมกับสีดำ หรือสีที่เข้มกว่าสีแท้ เพื่อเพิ่มน้ำหนักของสีให้เข้มขึ้น
- ๒. **สีแท้ (Hue)** ได้แก่ สีที่มีความเข้ม ซึ่งเป็นคุณสมบัติแท้ๆ โดยตัวของมันเอง ไม่ถูกผสมด้วยสีขาวหรือสีดำ
- ๓. **สีอ่อน (Tint)** ได้แก่ สีที่ผสมกับสีขาว เพื่อลดความเข้ม ทำให้น้ำหนักของสีอ่อนลงกว่าสีแท้

ระบบของสี สามารถแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

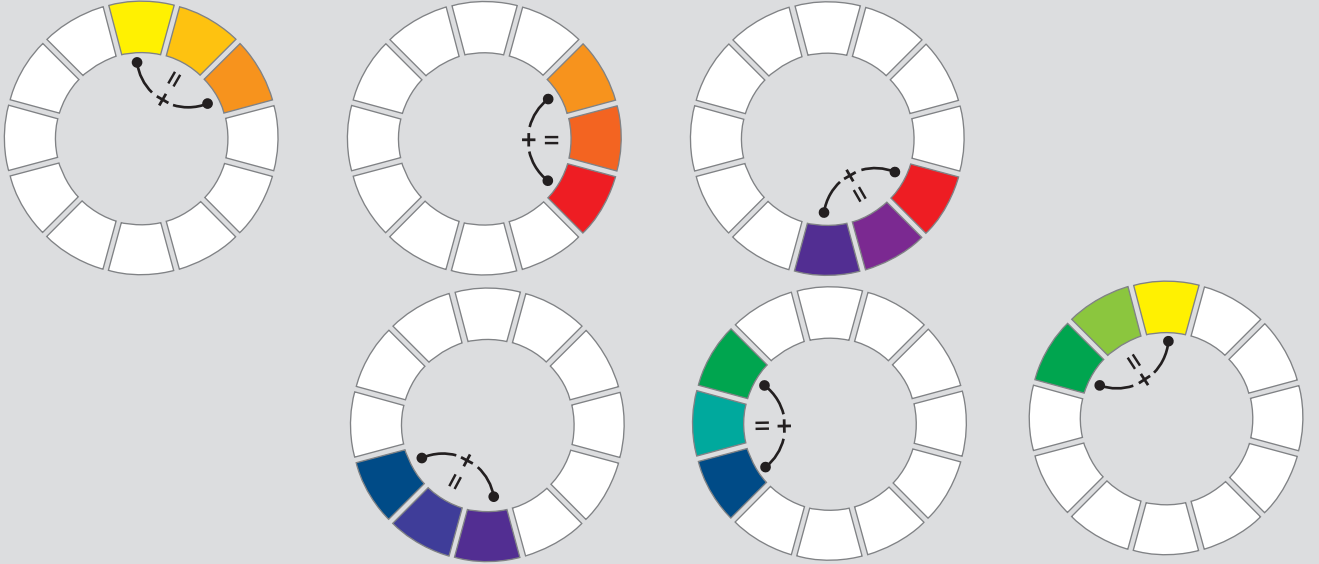
สีขั้นที่ ๑ (Primary Color)

สีขั้นที่ ๒ (Secondary Color)

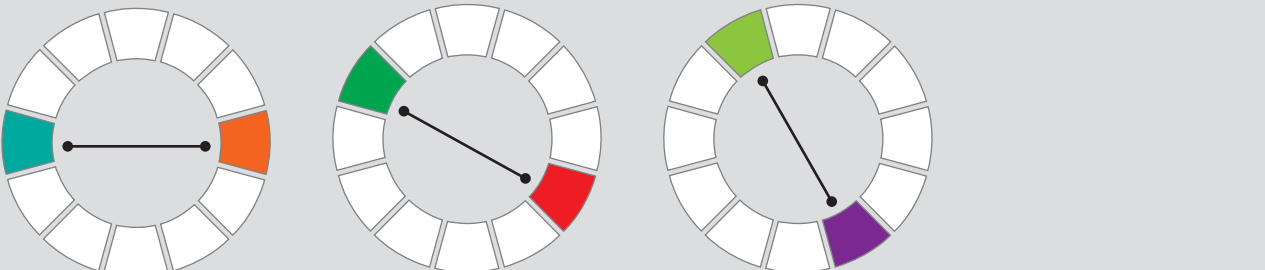

สีขั้นที่ ๓ (Tertiary Color) เป็นสีที่เกิดจากการผสมกันของสีขั้นที่ ๑ กับสีขั้นที่ ๒ ในอัตราส่วนที่เท่ากัน ทำให้เกิดสีผสมเพิ่มขึ้นมาอีก ๖ สี

สีคู่ตรงข้าม (Complementary Color)

เป็นสีที่อยู่ตรงข้ามกันของสีธรรมชาติ เป็นคู่สีกัน คือ สีคู่ที่ตัดกันหรือต่างจากกันมากที่สุด บางครั้งก็เรียกว่า “สีตรงข้าม” หรือ “สีตัดกัน” (Contrast) ซึ่งมีทั้งหมด ๖ คู่ ดังนี้

จิตวิทยาการใช้สี (Psychology of Color) นักวิทยาศาสตร์พบว่าสีมีอิทธิพลต่อจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์เป็นอย่างมาก ในการออกแบบสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ผลงานมีคุณค่าตามวัตถุประสงค์ ผู้ออกแบบจำเป็นต้องเข้าใจในเรื่องของสีเป็นอย่างดี จึงสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

การพิจารณาเลือกใช้สีในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ จะต้องพิจารณาถึงสภาพสีโดยรวม (Tonality) ของงานด้วย กล่าวคือ เมื่อพิจารณาภาพรวมของผลงานแล้ว สภาพสีโดยรวมหรือโทนสีจะออกมาในลักษณะใด สภาพสีโดยรวมนี้จะช่วยให้เกิดความงาม ช่วยให้งานสร้างสรรค์มีความกลมกลืน สวยงาม และเป็นเอกภาพ เช่น การเขียนภาพทิวทัศน์ ประกอบด้วยท้องฟ้า ภูเขา ต้นไม้ ดอกไม้ พื้นดิน พื้นหญ้า ซึ่งเมื่อมองดูแล้วปรากฏสีส่วนรวมเป็นสีเขียว สีนํ้าเงิน ให้ความรู้สึกกลมกลืนเป็นเอกภาพ

เกร็ดศิลป์

สีให้ความรู้สึกอย่างไร?

สีแต่ละสีล้วนมีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ดังนั้น จึงมีการนำสีมาใช้เพื่อสร้างบรรยากาศ ความรู้สึกของผู้ชม ให้มีอารมณ์อย่างที่ศิลปินหรือผู้ออกแบบต้องการ ซึ่งแต่ละสีให้ความรู้สึกแตกต่างกัน ดังนี้

เหลือง	→	สว่าง สดใส ร่าเริง ศรัทธา มั่งคั่ง
แดง	→	ร้อนแรง ตื่นเต้น เร้าใจ อันตราย
น้ำเงิน	→	หนักแน่น เขียวเข็น สงบ
เขียว	→	สดชื่น เจริญเติบโต ปลอดภัย
ชมพูอ่อน	→	นุ่มนวล อ่อนโยน อบอุ่น
ม่วง	→	เขียวเข็น มีเสน่ห์ ลึกลับ เศร้าโศก
น้ำตาล	→	อบอุ่น แข็งแรง เครื่องขมิ้น
ดำ	→	เศร้าโศก หวาดกลัว เหนือ
ขาว	→	สะอาด เรียบร้อย บริสุทธิ์ กว้าง
เทา	→	ใจเย็น สง่า ฉลาด สุขุม

กิจกรรม ศิลป์ปฏิบัติ

- หาภาพวาดหรือภาพถ่ายที่ชอบมา ๒ ภาพ จากนั้นสังเกตความเหมือนและความแตกต่างของทัศนธาตุจากภาพทั้ง ๒ ภาพ แล้วเขียนบรรยายลงในสมุด
- วาดภาพระบายสีสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว โดยให้มีทัศนธาตุเป็นองค์ประกอบอย่างน้อย ๓ แบบ แล้วนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน พร้อมทั้งเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของทัศนธาตุ

๓. ทัศนธาตุกับการจัดองค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบศิลป์ เป็นวิชาหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสร้างผลงานทัศนศิลป์ การจัดองค์ประกอบศิลป์เป็นการนำทัศนธาตุ ได้แก่ จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง ค่าสี ที่ว่าง พื้นผิว และสี มาจัดวางสร้างรูปแบบต่าง ๆ อย่างลงตัว เหมาะสมกลมกลืน งดงาม มีชีวิตชีวา ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของการจัดองค์ประกอบศิลป์

การจัดองค์ประกอบศิลป์นั้น ถือว่าเป็นทฤษฎีเบื้องต้นของการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ เพราะเป็นแนวทางที่ศิลปินใช้เป็นหลักในการสร้างสรรค์งานและพิจารณาคุณค่าของงานทัศนศิลป์ หลักในการจัดองค์ประกอบศิลป์จะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการจัดวาง ดังนี้

๓.๑ เอกภาพ (Unity)

เอกภาพ หมายถึง ความเป็นหน่วยหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความเข้ากันได้ เอกภาพในทางทัศนศิลป์ คือ การจัดภาพให้เกิดความสัมพันธ์อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ไม่กระจัดกระจายหรือก่อให้เกิดความสับสน มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน แม้จะมีส่วนแตกแยกไปบ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น แต่ดูผลรวมแล้วไม่มีลักษณะแบ่งแยก

“ฤดูใบไม้ผลิ” (Springtime) พ.ศ. ๒๔๑๕ ภาพเขียนสีน้ำมันบนผ้าใบ ผลงานของโกลด์ มอน (Claude Monet) มีความเป็นเอกภาพ โดยจัดวางภาพผู้หญิงขณะอ่านหนังสืออย่างสงบตรงกลางภาพและระบายสีเครื่องแต่งกายด้วยสีสว่างอย่างสีขาวยาสีชมพู เพื่อสื่อถึงความสงบ อ่อนหวาน และนุ่มนวล

๓.๒ ความสมดุล (Balance)

ความสมดุลเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งของงานทัศนศิลป์ ซึ่งการทำให้เกิดความสมดุลนั้นจะต้องยึดเอาจุดศูนย์กลางของผลงาน หรือเส้นแบ่งกึ่งกลางของผลงานเป็นหลักในการแบ่ง เพราะปกติผลงานทัศนศิลป์จะมีส่วนที่เป็นแกนกลาง หรือมีศูนย์กลางทำให้แบ่งออกได้เป็นด้านซ้าย ด้านขวา ด้านบน ด้านล่าง จึงมีความจำเป็นอย่างยี่งที่จะต้องให้ทั้ง ๒ ด้านโดยเฉพาะด้านซ้ายและด้านขวามีความสมดุลกัน การจัดความสมดุลแบ่งออกเป็น ๒ แบบ คือ

๑. ความสมดุลกันโดยให้ผลงานมีรูปร่าง รูปทรง หรือสีสันทันเหมือนกันทั้งซ้ายและขวา
๒. ความสมดุลกันโดยให้ผลงานที่มีรูปร่าง รูปทรง หรือสีสันทันซ้ายและขวาไม่เหมือนกัน แต่ให้ความรู้สึกในการถ่วงน้ำหนักให้สมดุลกันได้

๓.๓ ความกลมกลืน (Harmony) และความขัดแย้ง (Contrast)

ความกลมกลืน หมายถึง การนำทัศนธาตุต่าง ๆ ที่ต้องการสร้างสรรค์มาจัดองค์ประกอบให้ประสานกลมกลืนสอดคล้องสัมพันธ์เข้ากันได้ ความกลมกลืนมีหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นความกลมกลืนของทัศนธาตุ เช่น เส้น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว สี ค่าสี ความกลมกลืนของการจัดวาง และความกลมกลืนของเนื้อหาสาระทั้งหมด ซึ่งความกลมกลืนต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้งานทัศนศิลป์เกิดสุนทรียภาพต่อผู้ชมได้มากยิ่งขึ้น

“ทุ่งข้าวสาลีกับต้นไซเปรส” (Wheatfield with Cypresses) พ.ศ. ๒๔๓๒ ภาพเขียนสีน้ำมันบนผ้าใบ ผลงานของฟินเซนต์ ฟาน ก็อก (Vincent van Gogh) มีความกลมกลืนในด้านการใช้เส้นคดวาดก่อนเมฆและสีของต้นไม้ และมีความขัดแย้งเรื่องของขนาดต้นไม้ ๒ ผืน ที่ขนาดแตกต่างกันลิ้นเชิง

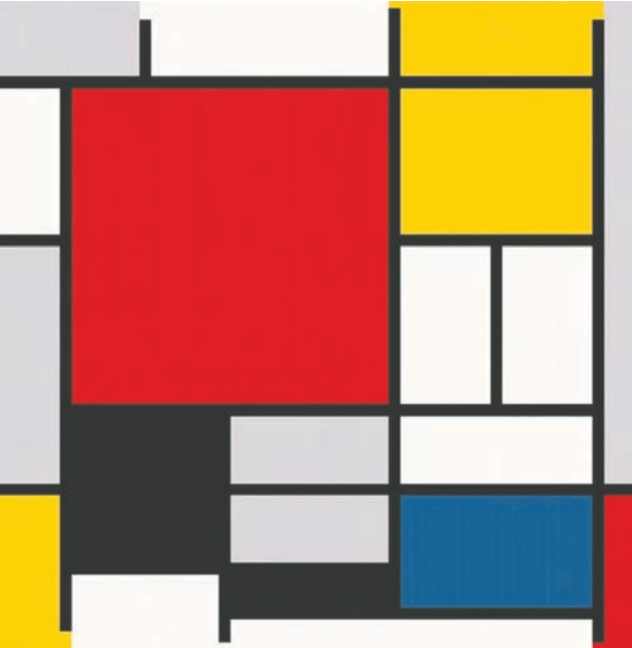
“โรงเรียนแห่งเอเธนส์” (The School of Athens) พ.ศ. ๒๐๕๔ ภาพเขียนสีบนฝาผนังปูนเปียก (Fresco) ผลงานของรฟฟาเอลโล ซานซีโอ ดา อูร์บิโน (Raffaello Sanzio da Urbino) เป็นการจัดองค์ประกอบให้เกิดความรู้สึกที่สมดุลกันทั้งซ้ายและขวา

ความขัดแย้ง หมายถึง ความผิดแผกแตกต่างไปจากกลุ่มหรือส่วนรวมในลักษณะที่ไม่เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งของทัศนธาตุในผลงาน เช่น การใช้สีคู่ตรงข้ามในผลงาน การใช้พื้นผิวที่ให้ความรู้สึที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งของเนื้อหาที่สื่อในภาพ หรือความขัดแย้งในขนาดและการจัดวางก็ตาม

การจัดองค์ประกอบศิลป์บางครั้งความขัดแย้งกับความกลมกลืนก็มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น ถ้าส่วนมากหรือทั้งหมดมีความกลมกลืนกัน อาจทำให้เกิดความรู้สึกซ้ำซาก ไม่น่าสนใจ ฉะนั้น จึงอาจออกแบบให้มีความแตกต่างหรือขัดแย้งกันบ้าง จะช่วยดึงดูดทำให้ผลงานเด่นสะดุดตา น่าสนใจ

๓.๔ จังหวะ (Rhythm) และจุดสนใจ (Emphasis)

ในการจัดภาพควรจัดให้เกิดจังหวะและจุดสนใจประกอบกันไปด้วย การจัดภาพให้มีจังหวะที่เหมาะสมกลมกลืนสวยงามนั้นจะต้องคำนึงถึงที่ว่างด้วย จังหวะจึงเป็นการจัดภาพในลักษณะของการซ้ำที่เป็นระเบียบ ใต้รับรู้ถึงการเคลื่อนไหวต่อเนื่องของเส้น น้ำหนัก สี รูปร่าง รูปทรงจนเกิดเป็นจุดสนใจ เช่น จังหวะของรูปร่าง รูปทรงที่เรียงกันแบบธรรมชาติ จังหวะที่เรียงเชื่อมโยง จังหวะของรูปร่าง รูปทรงที่เรียงสลับ ส่วนการจัดภาพให้เกิดจุดสนใจหรือจุดเด่นของภาพนั้น หมายถึงการจัดองค์ประกอบภาพ เพื่อสร้างความเป็นหน่วยเดียวที่เด่นและน่าสนใจ ซึ่งจะต้องมีการเน้นจุดเด่นหรือจุดสนใจให้เห็นชัดเจนกว่าส่วนย่อยที่เป็นจุดรองลงไป โดยคำนึงถึงขนาดที่ใหญ่กว่า รวมทั้งความเข้มของสีที่เมื่อมองดูภาพแล้วจะทำให้สะอาดตา ทั้งนี้ ตำแหน่งของจุดสนใจหรือจุดเด่นควรอยู่บริเวณศูนย์กลางของภาพ

“การจัดองค์ประกอบด้วยระนาบสีแดง สีเหลือง สีดำ สีเทา และสีน้ำเงิน” (Composition with Large Red Plane, Yellow, Black, Gray, and Blue) พ.ศ. ๒๔๖๔ ผลงานของปีต โมนดริยาน (Piet Mondriaan) แสดงให้เห็นถึงจังหวะของสีเหลี่ยมหลากหลายและจุดสนใจที่สีเหลี่ยมสีแดงขนาดใหญ่

“กลไกและมือ” (Apparatus and Hand) พ.ศ. ๒๔๗๐ ผลงานของซัลวาดอร์ ดาลี (Salvador Dalí) แสดงสัดส่วนต่าง ๆ ขององค์ประกอบในภาพที่จัดวางอย่างน่าสนใจ อันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปิน

๓.๕ สัดส่วน (Proportion)

สัดส่วน หมายถึง การนำเอาส่วนประกอบต่าง ๆ มาจัดให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม ซึ่งแสดงความสัมพันธ์กันของจำนวน ความกว้าง ยาว ลึก น้ำหนัก ขนาดของรูปทรงต่าง ๆ

สัดส่วนนับเป็นหลักสำคัญของการจัดภาพ ทำให้ชิ้นงานนั้นมีความสมบูรณ์และสัมพันธ์กลมกลืนกันอย่างงดงาม เช่น สัดส่วนของมนุษย์กับที่อยู่อาศัย เครื่องใช้สอยและเสื้อผ้า สัดส่วนในทางทัศนศิลป์เป็นเรื่องของความรู้สึกทางสุนทรียภาพ และสัดส่วนนี้หมายรวมไปถึงความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมกลมกลืนของแสงเงา ทัศนธาตุอื่น ๆ เช่น เส้น สี รูปทรง และสัดส่วนของการจัดวางองค์ประกอบศิลป์ให้มีความสัมพันธ์ที่สมบูรณ์สวยงาม หรือหากมีการจัดสัดส่วนที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง ก็ควรทำให้ผลงานเกิดความน่าสนใจและแปลกใหม่ด้วย

๔. ทักษะธาตุในสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา จำแนกได้เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองดำรงอยู่ และเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ไม่มีการจัดระเบียบที่แน่นอน แต่มีความงามที่มนุษย์ไม่สามารถจะสร้างสรรค์ให้ทัดเทียมได้ เช่น ดอกไม้บานกลางหุบเขา ดวงอาทิตย์ค่อย ๆ ตกกลางมหาสมุทร ปุยเมฆสีขาวลอยเคลื่อนตัวอยู่บนท้องฟ้า ทุ่งหญ้าเขียวขจี

นอกจากนี้ ยังมีสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นที่มีการจัดระเบียบ มีการกำหนดไว้ก่อน ลักษณะการเกิดจะแปรเปลี่ยนไปตามความคิดของผู้สร้าง เช่น น้ำพุอยู่กลางสวนสาธารณะ สวนดอกไม้หลากสี สะพานข้ามแม่น้ำ หอคอยสูงกลางเมือง อาคารบ้านเรือน

แต่ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมลักษณะใด ถ้าเรามองอย่างพิจารณาจะพบว่าสิ่งแวดล้อมทั้งหมดที่เห็นนั้นต่างล้วนมี “ทักษะธาตุ” ปรากฏอยู่ด้วยกันทั้งสิ้นในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความขรุขระของผิวเปลือกต้นไม้ ดวงดาวที่เห็นเป็นจุดบนท้องฟ้า ถนนที่มองเห็นเป็นเส้นตรงสุดสายตา ทรงกลมของดวงอาทิตย์ อาคารทรงสี่เหลี่ยม สีของยานพาหนะบนท้องถนน

ซึ่งมนุษย์ได้เรียนรู้ถึงการนำเอาทักษะธาตุแต่ละอย่างที่พบเห็นนั้น มาจัดวางให้เป็นระบบตามหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ก็สามารถสร้างสรรค์เป็นผลงานทัศนศิลป์ที่มีความงดงามขึ้นมาได้ ซึ่งมนุษย์ได้นำเอาทักษะธาตุมาจัดสร้างเป็นผลงานทัศนศิลป์ในแต่ละด้าน ดังนี้

๔.๑ ผลงานจิตรกรรม (Painting)

ผลงานจิตรกรรม หมายถึง ผลงานการวาดภาพระบายสี หรือการแสดงออก ถ่ายทอดผลงานด้วยสีเส้นผ่านวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการต่าง ๆ เช่น การระบาย การป้าย การซ้อนทับของสี ดังนั้น ทักษะธาตุในผลงานจิตรกรรมที่เห็นได้เด่นชัดจะเป็นเรื่องของสี วิธีการใช้สีให้เกิดความหมาย คุณค่า และความสวยงามถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม แต่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมให้สมบูรณ์ สวยงาม และมีคุณค่าสูงสุดได้นั้น ไม่ได้คำนึงเพียงการใช้สีเท่านั้น ยังรวมไปถึงการใช้ทักษะธาตุและหลักการจัดวางรูปแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสม การถ่ายทอดเนื้อหาเรื่องราวที่มีคุณค่าในผลงานจิตรกรรม และเทคนิควิธีการที่เกิดจากการคิดค้นขึ้นใหม่ ประสบการณ์ และความชำนาญของศิลปินแต่ละคนด้วย

หอไอเฟล กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เป็นการนำทักษะธาตุมาสร้างสรรค์เป็นผลงาน สร้างความโดดเด่นและช่วยเสริมสิ่งแวดล้อม

ศิลปินคนสำคัญระดับโลก เช่น ฟินเซนต์ ฟาน ก็อก (Vincent van Gogh) ฌอร์ฌ-ปีแยร์ เซอรา (Georges-Pierre Seurat) ได้ใช้สีเพื่อแสดงออกถึงความหมายและอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวได้อย่างน่าสนใจ มีรูปลักษณะไม่ซ้ำแบบใคร

โดยฟาน ก็อกใช้สีสดใสด้วยสีแท้ไม่มีการผสม ป้ายลงบนผืนผ้าใบอย่างหนักแน่น รุนแรง เกิดเป็นริ้วรอยในทิศทางต่างกัน มีลักษณะเป็นเส้นตั้ง เส้นนอน เส้นโค้ง สลับซับซ้อนกันไปมา ซึ่งภาพเขียนของฟาน ก็อกมีการใช้ทักษะธาตุที่โดดเด่น ๒ แบบ ด้วยกัน ได้แก่ สีและเส้น แต่เซอรามีการใช้สีลักษณะพิเศษด้วยการระบายสีเป็นจุดทั่วทั้งภาพ โดยใช้จุดสีหลายสีผสมผสานกันเกิดเป็นภาพที่มีความงดงาม

“ราตรีประดับดาว” (The Starry Night) พ.ศ. ๒๔๘๔ ภาพเขียนสีน้ำมันบนผ้าใบ ผลงานของฟินเซนต์ ฟาน ก็อก (Vincent van Gogh) แสดงออกถึงฝีมือและการป้ายสีอย่างฉับพลันที่สื่อถึงอารมณ์ได้อย่างโดดเด่น

เกร็ดศิลป์

ในการวาดภาพสีน้ำเพื่อถ่ายทอดลักษณะของพื้นผิวด้านไม้ให้ดูเสมือนจริง หรือมีลักษณะใกล้เคียงกับธรรมชาติที่สามารถรับรู้และสัมผัสได้ เทคนิควิธีในการวาดภาพง่าย ๆ ให้ใช้ปลายพู่กันแต้มกับเนื้อสีหมาด ๆ ป้ายไปที่ภาพได้เลย ไม่ต้องผสมน้ำ ก็จะเกิดริ้วรอยเป็นผิวขรุขระไปตามทิศทางการป้ายของพู่กัน ดูแล้วเสมือนผิวของต้นไม้ ทั้งนี้ จำเป็นต้องป้ายด้วยความมั่นใจ ซึ่งการจะทำให้ผลงานเกิดความสวยงามได้นั้นจำเป็นต้องหมั่นฝึกฝนอยู่เสมอ

การวาดภาพพื้นผิวด้านไม้

๔.๒ ผลงานประติมากรรม (Sculpture)

ผลงานประติมากรรม หมายถึง ผลงานการปั้น การหล่อ การแกะสลัก ให้เกิดเป็นรูปร่าง รูปทรงในรูปลักษณะต่าง ๆ และมีรูปแบบเฉพาะตามเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ โดยผ่านวัตถุ ได้แก่ หิน ไม้ โลหะ ดิน แก้ว และวัสดุสังเคราะห์ต่าง ๆ ทักษะธาตุสำหรับผลงานประติมากรรมจะปรากฏผ่านรูปร่าง (Shape) และรูปทรง (Form) มีลักษณะเป็นภาพแบบ ๓ มิติ คือ มีความกว้าง ความยาว ความหนา หรือลึก เป็นคุณสมบัติสำคัญต่างไปจากผลงานจิตรกรรมที่มีลักษณะภาพเป็น ๒ มิติ เท่านั้น

นอกจากจะใช้ทักษะธาตุที่เป็นรูปร่าง รูปทรงเป็นหลักสำคัญแล้ว ยังมีการใช้พื้นผิว ที่ว่าง และเส้น เพื่อให้ผลงานทัศนศิลป์มีความสมบูรณ์ เห็นแล้วไม่ธรรมดา มีความน่าสนใจ แปลกตามากขึ้นด้วย

“ม้าไม้เมืองทรอย (จำลอง)” พ.ศ. ๒๕๔๗ ประติมากรรมลอยตัวจากไม้ เมืองชานักกาเล ประเทศตุรกี

๔.๓ ผลงานภาพพิมพ์ (Printmaking)

“ยามเช้า” พ.ศ. ๒๕๒๔ เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ ผลงานของ ประหยัด พงษ์ดำ

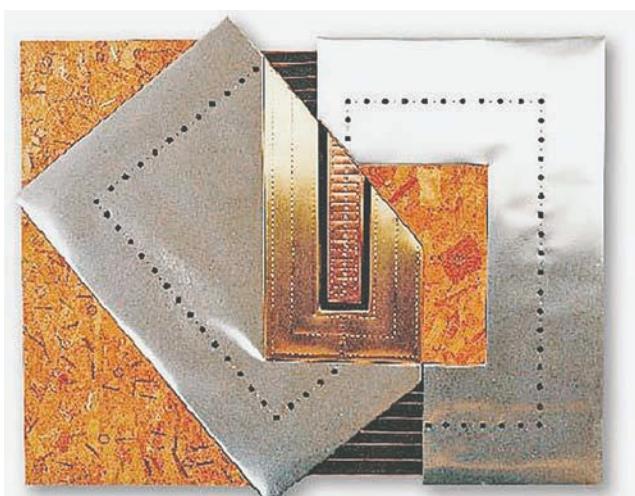
ผลงานภาพพิมพ์ หมายถึง ผลงานการพิมพ์ภาพด้วยเทคนิควิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การพิมพ์ไม้ การพิมพ์กั๊ดกรด การพิมพ์ตะแกรงไหมหรือซิลค์สกรีน และการพิมพ์หิน โดยผลงานภาพพิมพ์มีการนำทัศนธาตุมาใช้เป็นองค์ประกอบของภาพเช่นกัน เช่น ภาพพิมพ์ไม้จะใช้เครื่องมือแกะสลักชนิดต่าง ๆ สร้างภาพ สร้างเส้นหลายแบบ หลายขนาดไปตามทิศทางต่าง ๆ บนพื้นไม้เป็นต้นแบบ จากนั้นจึงนำต้นแบบมาทาด้วยสีพิมพ์ลงบนกระดาษขาว เมื่อผลงานสำเร็จจะแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของเส้นที่เกิดขึ้นจากเครื่องมือแกะสลักได้อย่างงดงามน่าสนใจ

ภาพพิมพ์ตะแกรงไหมหรือซิลค์สกรีนมีการนำทัศนธาตุมาใช้หลายลักษณะ เช่น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว สี น้ำหนัก แสงเงา เพื่อให้ผลงานมีความสมบูรณ์

ไปตามแนวความคิดของศิลปิน โดยเฉพาะวิธีการพิมพ์ภาพ

ด้วยวิธีการพิมพ์แบบซ้อนทับลงไปบนผลงานหลาย ๆ ครั้ง ทำให้เกิดภาพที่มีน้ำหนักอ่อน-แก่ของค่าสีใหม่ หรือเกิดรูปร่างแปลกตาไปจากรูปร่างเดิม หรือเส้นที่ซ้อนทับเหลื่อมกันที่น่าสนใจ

๔.๔ ผลงานเทคนิคผสมและสื่อผสม (Mixed Media)

“การสะท้อน หมายเลข ๑๐” พ.ศ. ๒๕๓๔ เทคนิคสื่อผสม อะลูมิเนียม ทองแดง ทองเหลืองบนไม้อัด ผลงานของเดชา วราชน

ผลงานเทคนิคผสมและสื่อผสม หมายถึง ผลงานทัศนศิลป์ที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคนิคในการวาดภาพเขียนภาพด้วยเทคนิควิธีมากกว่า ๑ เทคนิค หรือใช้วัสดุมากกว่า ๑ ประเภทขึ้นไป เช่น เทคนิคการวาดสีน้ำมัน ผสมกับเทคนิคการพิมพ์ เทคนิคการปะติดด้วยวัสดุหลายชนิด ผลงานจึงมีลักษณะแปลกตา น่าสนใจ และมีทัศนธาตุเกิดขึ้นจากการเลือกใช้ของศิลปิน ได้แก่ รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว และสี

ส่วนงานสื่อผสมมีการใช้วัสดุหรือกรรมวิธีต่าง ๆ เข้าไปผสมด้วยอย่างมาก จนบางครั้งไม่อาจเรียกเป็นงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะได้ เช่น ทัศนศิลป์ที่ผสมผสานระหว่างผลงานประติมากรรม ลีลาการ

เคลื่อนไหว และสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาการใช้ทัศนธาตุของผลงานสื่อผสมจึงมีคุณลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากงานทัศนศิลป์ประเภทอื่น ๆ

๕. ความแตกต่างและความคล้ายคลึงของทัศนธาตุในงานทัศนศิลป์และสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมหรือผลงานทัศนศิลป์ล้วนเกิดจากทัศนธาตุปรากฏอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น ทัศนธาตุที่ปรากฏมีลักษณะรูปแบบที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกัน โดยสามารถเปรียบเทียบได้ ดังนี้

การเปรียบเทียบทัศนธาตุในงานทัศนศิลป์และสิ่งแวดล้อม

- ทัศนธาตุในสิ่งแวดล้อม
- ๑. เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
 - ๒. รูปลักษณะที่ปรากฏจะเป็นไปอย่างอิสระ ไม่อาจควบคุมให้มีลักษณะเฉพาะเจาะจงได้
 - ๓. รูปลักษณะที่เกิดเป็นมาอย่างไรก็เป็นไปอย่างนั้น
 - ๔. รูปลักษณะและความงามมีปรากฏเฉพาะบางพื้นที่ บางเวลาเป็นไปตามเงื่อนไขของธรรมชาติ

- ทัศนธาตุในงานทัศนศิลป์
- ๑. เกิดมาจากการสร้างสรรค์ของศิลปิน
 - ๒. รูปลักษณะที่ปรากฏจะเป็นไปตามจินตนาการของศิลปิน มีการควบคุมให้เป็นไปตามแนวคิด
 - ๓. รูปลักษณะที่เกิดมีการพัฒนาเป็นรูปใหม่ ๆ แปลก ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ตามความคิดและจินตนาการของศิลปิน
 - ๔. รูปลักษณะและความงามมีปรากฏได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นไปตามความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนมีทัศนธาตุแต่ละอย่างปรากฏอยู่ ซึ่งศิลปินได้นำเอาทัศนธาตุตามที่เราเห็นมาถ่ายทอดเป็นผลงานทางด้านทัศนศิลป์ โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ทางทัศนศิลป์ในการสื่อออกมาเป็นผลงาน

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สังเกตสิ่งแวดล้อมบริเวณโรงเรียน แล้ววิเคราะห์ว่าบริเวณนั้นมีทัศนธาตุใดบ้าง เช่น พื้นผิวของทางเดิน รูปร่างของประตู จากนั้นเลือกบริเวณที่สนใจจากการสำรวจมา ๓ บริเวณ และทำการออกแบบสร้างสรรค์ทัศนธาตุที่ปรากฏให้เป็นรูปแบบใหม่ผ่านการวาดภาพ จากนั้นนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน แล้วอภิปรายผลงานร่วมกันในชั้นเรียน

- สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน
ความสามารถด้าน	✓ การสื่อสาร
✓ การคิด	○ การแก้ปัญหา
○ การใช้ทักษะชีวิต	○ การใช้เทคโนโลยี

สรุป สาระสำคัญ

ทัศนธาตุ

คือ ส่วนประกอบย่อยในงานทัศนศิลป์ ประกอบด้วย

• จุด

• เส้น

• รูปร่างและรูปทรง

• ค่าสี

• ที่ว่าง

• พื้นผิว

• สี

จากนั้นเราจึงนำทัศนธาตุไปจัดองค์ประกอบศิลป์ตามหลักการต่าง ๆ

• เอกภาพ

• ความสมดุล

• ความกลมกลืนและความขัดแย้ง

• จังหวะและจุดสนใจ

• สัดส่วน

นำทัศนธาตุและหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์มาใช้สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ประเภทต่าง ๆ ให้สวยงาม

จิตรกรรม

ประติมากรรม

ภาพพิมพ์

งานทัศนศิลป์ผสมและสื่อผสม

